

Utjecaj rata u Ukrajini na energetska neovisnost Europske unije

---

Bralić, Nikolina

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:863803>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-18**

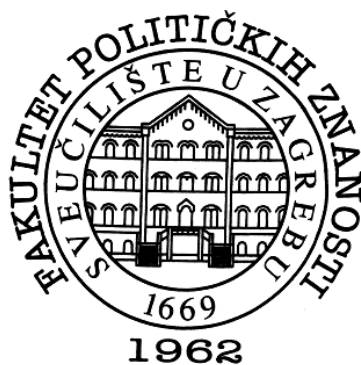

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

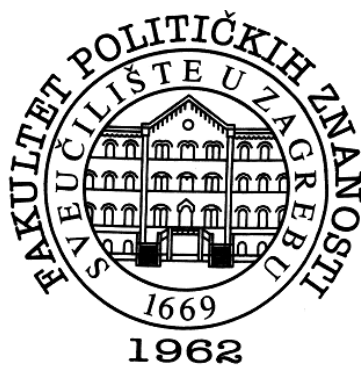
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Nikolina Bralić
UTJECAJ RATA U UKRAJINI NA ENERGETSKU NEOVINOST
EUROPSKE UNIJE
DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

UTJECAJ RATA U UKRAJINI NA ENERGETSKU NEOVISNOST EUROPSKE UNIJE

DIPLOMSKI RAD

Mentor: dr.sc. Josip Lučev

Studentica: Nikolina Bralić

Zagreb, rujan 2024.

Izjavljujem da sam diplomski rad *Utjecaj rata u Ukrajini na energetska neovisnost Europske unije*, koji sam predala na ocjenu mentoru doc. dr. sc. Josipu Lučevu, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao/la etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Nikolina Bralić

Zahvale

Kako sve u životu ima svoj početak, tako ima i svoj kraj. Na završetku ove uzbuđljive i prekrasne etape mog života koja je bila označena studiranjem na Fakultetu političkih znanosti, ovaj rad predstavlja njezin vrhunac nakon kojeg slijede novi i drugačiji izazovi.

Najviše zahvalnosti na ovome uspjehu uputila bih svojim roditeljima, Davoru i Jadranki, koji su me bodrili i podržavali na svakom dijelu ovoga puta. Bez njihovog sidra ne bih tako lako prebrodila sve oluje i postala osoba koja sam danas.

Želim se zahvaliti i svim svojim profesorima, od kojih sam slušajući predavanja i kroz suradnju na kolegijima naučila i više nego što sam očekivala. Posebnu zahvalu upućujem i svome mentoru doc. dr. sc. Josipu Lučevu na njegovom strpljenju, oku za detalje i pruženoj podršci i pomoći prilikom pisanja ovog diplomskog rada. Hvala i profesorima iz povjerenstva za obranu ovog diplomskog rada prof.dr.sc. Zdravku Petaku i izv.prof.dr.sc. Petru Popoviću.

Zatim se želim zahvaliti svim svojim dragim prijateljima i kolegama; Badžy, Roletu, Dijani, Leu, Kreshi, Karlu Aniću, Hrvoju i Huz, te svojim sestrama Dori i Kristini, koji su mi uvijek bili oslonac i potpora tijekom studiranja, pa se nadam da će tako biti i ubuduće u životu.

Posebne zahvale idu i mojem Thomasu, koji mi je svojom strpljivošću, riječima utjehe i prisutnošću pomogao, čak i kada se nalazio na drugom kraju kontinenta.

Također se zahvaljujem i svima ostalima koji su mi pomogli uspješno završiti ovaj fakultet i ispuniti svoju veliku želju - postati magistra politologije.

SADRŽAJ

I. UVOD	1
II. PREGLED LITERATURE	4
III. POVIJESNI PREGLED RUSKO-UKRAJINSKOG SUKOB	9
3.1. Definiranje početka sukoba	9
3.2. Sukob 2014. godine	11
IV. ZNAČENJE ENERGETSKE NEOVISNOSTI ZA EUROPSKU UNIJU	13
4.1. Ekonomska ovisnost Europske unije o uvozu energenata	14
4.2. Pregled poduzetih mjera Europske unije	19
V. RASPRAVA	25
VI. ZAKLJUČAK	28
SAŽETAK	36
POPIS GRAFOVA	<u>6</u>
POPIS SLIKA	<u>7</u>
POPIS TABLICA	<u>8</u>

POPIS GRAFOVA

Graf 1. Postotak uvoza plina iz Rusije u EU u razdoblju od 2001. do 2023. godine	13
Graf 2. Uvoz nafte u EU iz Rusije od prvog kvartala 2021. do prvog kvartala 2024. godine. 15	
Graf 3. Glavni uvozni partneri EU za naftu od prvog kvartala 2022. do prvog kvartala 2024. godine.....	15
Graf 4. Uvoz tekućeg prirodnog plina u EU iz Rusije od prvog kvartala 2021. do prvog kvartala 2024. godine.....	16
Graf 5. Glavni uvozni partneri EU za tekući prirodni plin od prvog kvartala 2022. do prvog kvartala 2024. godine.....	16
Graf 6. Uvoz plinovitog prirodnog plina u EU iz Rusije od prvog kvartala 2021. do prvog kvartala 2024. godine.....	17
Graf 7. Glavni uvozni partneri EU za plinoviti prirodni plin od prvog kvartala 2022. do prvog kvartala 2024. godine.....	17

POPIS SLIKA

Slika 1. Mapa plinovoda koji povezuju Europu i Aziju za transport energenata..... 18

POPIS TABLICA

Tablica 1. Broj izdanih dokumenata sa stranice Eur-lex vezanih za energiju od 2014. do 2024. godine.....	22
--	----

I. UVOD

U povijesti čovječanstva, borba za resurse pokazala se mnogo puta kao validan razlog za borbu među plemenima, gradovima ili državama. Resursi su nekada u borbi za preživljavanje među lokalnim zajednicama predstavljali pitanje života i smrti, a danas zbog svoje količinske ograničenosti predstavljaju izvor globalnih ekonomskih problema i geopolitičkih tenzija među državama. Kada pričamo o energetske resursima, njihova dostupnost predstavlja sigurnost opskrbe svakodnevnim komoditetima, i sama lakoća odnosno teškoća te dostupnosti podsjeća na ranjivost država koje nisu postigle energetske neovisnost, odnosno država koje ovise o uvozu energenata. Zbog nejednake distribucije resursa po planeti, pitanje energetske sigurnosti trebalo bi predstavljati veliku važnost za svakog pojedinca koji želi zadovoljiti svoje primarne, ali i ostale svakodnevne potrebe na lagodan način koristeći struju, toplu vodu ili automobil na pogon fosilnih goriva.

Kao izvor suvereniteta i moći, prirodni resursi i njihovi izvori u državama Europske unije predstavljaju važan faktor utjecaja na unutarnjoj, ali i na međunarodnoj političkoj sceni. Jedna od država koja to također jako dobro zna je Rusija, koja je privatizirala odnosno nacionalizirala svoje prirodne resurse pomoću tvrtke Gazprom, koja je danas jedna od najvećih distributera i prerađivača prirodnog plina na svijetu. Rusija s Bliskim Istokom drži 2/3 svjetskih zaliha plina (Skinner, 2006: 5), a Europska unija se trudi održati legislativni autoritet ispred njenih država članica nad upravljanjem prirodnim resursima kako bi osigurala jedinstvenu koheziju. Problem za Europsku uniju pojavio se kada je shvatila koliko ovisi o uvozu plina iz Rusije, koja je zbog početka invazije na Ukrajinu 24. veljače 2022. godine žestoko kritizirana i uvedene su joj međunarodne trgovinske sankcije, a njezin predsjednik Putin prozvan agresorom zbog kontinuiranih napada na Ukrajinu.

Krimski poluotok, čija je politička vlast tijekom povijesti bila dominantno ruska, 1991. postaje autonomna pokrajina Nezavisne Republike Ukrajine, a u zadnje vrijeme to područje stremi ka sve većim i većim tenzijama. Geopolitička i strateška važnost tog poluotoka za obje države je velika jer predstavlja izlaz na trgovinske putove Crnim morem, isto kao i novootkrivene zalihe prirodnog plina. Predsjednički izbori 2005. godine donijeli su tenzije pobjedom kandidata Juščenka koji je bio pod potporom Putina i ti izbori podijelili su Ukrajinu na istočnu stranu i zapadnu stranu – stranu koja podupire Rusiju i nacionalističku stranu. Uslijedile su tenzije i početci sukoba 2014. godine, koji su kulminirali 2022. godine kada Putin počinje napad na teritorij Ukrajine.

Usprkos drugim bitnim posljedicama rata, poput nestašice glavnih prehrambenih neophodnih namirnica, nedostatka sirovina za proizvodnju automobila, ili inflacije i smanjenja kupovne moći na globalnoj razini, dolaskom zime 2022. godine Europa se suočava s energetsom nesigurnošću u opskrbi industrije i kućanstava prirodnim plinom koji se uvozio iz Rusije. Za Europsku uniju, koja se uspjela pokazati kao unificirani entitet u donošenju odluka, početak rata u Ukrajini donosi niz posljedica, ali najveće neposredne prijetnje ekonomiji su šok opskrbe porastom cijena nafte i plina, posljedica geopolitičkih tenzija na sigurnost kućanstava diljem Europe i udar na volju investitora. Zajedno s troškovima prihvaćanja brojnih izbjeglica iz ratom pogođenog područja Ukrajine, uz sve prethodno opisane probleme, Europska unija se također mora suočiti s povećanom potrebom za potrošnjom na obranu zbog sigurnosne prijetnje koju Rusija predstavlja i pronalaskom novih izvora opskrbe energentima, odnosno pronalaskom alternativnih načina, poput obnovljivih izvora energije.

Ovaj rad pokušat će odgovoriti na pitanje kako je rat u Ukrajini označio početak promjene u prioritiziranju Europske unije, odnosno davanju veće važnosti procesu postizanja energetske neovisnosti Europske unije, tako što će analizirati broj strateških dokumenata Europske unije donesenih prije početka rata i nakon početka rata. Također će predstaviti i dosadašnja znanstvena istraživanja te preporuke *think tankova*. Za vremenski period analize ograničenje je 10 godina, odnosno uzeti su obzir istraživanja i dokumenti objavljeni od 2014. godine do 2024. godine, zato što su zadate godine one unutar kojih se Europska unija počinje ozbiljnije baviti ovom tematikom jer se krajem 2000-ih počinje nazirati skrivena opasnost energetske ovisnosti (Mrnjavčić i Brkić, 2022: 76-77). Namjera je prikazati veličinu promjene koju ova vrsta eksternog šoka poput rata uzrokuje na kompletan sustav opskrbe, proizvodnje i prodaje energenata na globalnoj razini, s fokusom na Europsku uniju. Predstaviti će nova rješenja kojima će se Europska unija morati okrenuti kako bi osigurala energetsku neovisnost, ali isto tako i veću razinu sigurnosti u budućnosti.

Ovaj rad pokušat će pokazati da ipak je došlo do promjena u ponašanju Europske unije analizom strateških dokumenata EU kako bi dokazao kako je postizanje energetske neovisnosti stavljeno na prvo mjesto agende Europske unije upravo zbog početka rata, odnosno nakon 24. veljače 2022. godine. Hipoteza glasi da je rat u Ukrajini označio početak stavljanja većeg fokusa na proces postizanja veće energetske neovisnosti Europske unije posredstvom donošenja većeg broja strateških dokumenata, preporuka i regulacij. Koliko se teško to pokazalo biti će mjerljivo tek za nekoliko godina kada budemo vidjeli rezultate tih regulativa. Osigurati ću točnost mjerenja tako što ću preuzeti i analizirati dokumente EU izravno s *web*

stranica Europske unije i podijeliti ih u dvije grupe: one koji su objavljeni prije početka rata u Ukrajini i one koji su objavljeni nakon, a zatim ih obraditi kvantitativno (prebrojati i usporediti kojih ima više) te kvalitativno (kakav je sadržaj dokumenata u jednoj grupi, a kakav sadržaj u drugoj grupi).

Ovo istraživanje je po vrsti deskriptivno, jer opisuje dosadašnje stanje situacije sa svim dosadašnjim povijesnim i geopolitičkim tenzijama, a pokušava objasniti kako je rat u Ukrajini „okidač“ za ozbiljnije shvaćanje energetske neovisnosti Europske unije. Ovisna varijabla u ovom slučaju je energetska neovisnost Europske unije, a neovisne varijable koje utječu na nju su mirno stanje, odnosno krizno stanje u obliku početka rata u Ukrajini. Kako bi se fokusirali na taj jedan element, potrebno je objasniti i povijesni kontekst dosadašnjeg razvoja odnosa i kompleksnosti koja stoji iza rusko-ukrajinskog sukoba kako bi shvatili zašto i u kojoj mjeri rat u Ukrajini utječe na Europsku uniju jer tvrdimo da je rat bio uzročni faktor promjene u ponašanju Europske unije.

Ovo pitanje je jako bitno, znanstveno i društveno relevantno te zanimljivo, zato što bi postizanje energetske sigurnosti na razini Europske unije za sve njezine građane i poduzeća koja vode poslovanje u njoj značilo suverenitet u upravljanju vlastitim resursima i spokoj od mogućih kriznih situacija koje uzrokuju probleme u opskrbi ili nagle fluktuacije cijena. Ovo istraživanje će biti korisno jer predstavlja sintezu dosadašnjeg stanja i ukazuje na povijesnu važnost koju strateški potez započinjanja rata u Ukrajini predstavlja kako za Rusiju, tako i za samu Europsku uniju, ali i ostatak svijeta.

Podatke prikupljam analizom dokumenata (to će biti primarni podaci preuzeti iz službenih EU dokumenata) i analizom sadržaja (sekundarni podaci drugih istraživača). Metoda istraživanja je *online* pretraživanje EU dokumenata, odnosno odluka Europske unije, prije i nakon početka rata. Jedinice ćemo birati tematski, kakva će biti i analiza podataka, odnosno koristit ćemo sve relevantne dokumente koji se tiču energetske politike Europske unije ili postizanja energetske neovisnosti i sigurnosti. Rezultati će biti primjenjivi na jako veliku većinu populacije Europske unije, odnosno na sve koji se koriste grijanjem na plin ili nekim drugim načinom svakodnevno koriste energentima kojima je izvor iz fosilnih goriva, jer na sve njih utječe kako će se Europska unija odlučiti boriti protiv energetske siromaštva. Znanstveni doprinos rada je velik jer otvara vrata mnogim novim pitanjima koja će se pojaviti nakon njega i u isto vrijeme i odgovara na vrlo aktualno, zanimljivo i važno goruće pitanje čija problematika neće tako brzo izgubiti na važnosti.

Zaključak, odnosno dobiveni rezultati, ukazuju na to da Europska unija je promijenila prioritete, odnosno pokušala ubrzati postizanje energetske neovisnosti objavljivanjem većeg broja dokumenata nakon početka rata 24. veljače 2022. godine, ali promjene koje su zapravo implementirane su spore. Ipak možemo reći da je ovo dobar put za Europsku uniju u postizanju potpune neovisnosti na putu ka zelenoj tranziciji. Otvoriti će se nova pitanja o alternativnim izvorima energije, poput danas sve popularnijih i Europskoj uniji primamljivijih „zelenih“ opcija, odnosno obnovljivih izvora energije, isto kao i o sudbini Rusije na globalnoj geopolitičkoj sceni.

II. PREGLED LITERATURE

Dosadašnja istraživanja bavila su se temom energetske neovisnosti Europske unije ili iz perspektive povijesnog pregleda dosadašnjeg razvoja situacije ili koja nude rješenja kroz mogućnost zelene tranzicije Europske unije i potencijalnih problema koji proizlaze iz tog procesa. Jedinice koje sam koristila su opravdane brojem pregleda koji su postigle objavljivanjem na više od jednog portala te kriterijem dostupnosti, a najčešća metodologija im je deskriptivni pregled, odnosno radi se o tematskoj analizi dosadašnje literature i dodavanje svojeg mišljenja na temu.

Kada govorimo o odnosima između Rusije i Ukrajine, zanimljiva je knjiga autora Plokhya koja se bavi povijesnom, kulturnom i regionalnom isprepletenošću te dvije zemlje u svojoj knjizi *Ukraine and Russia, Representations from the Past* (2008). Još jedna knjiga koja se bavi upravo odnosom Rusije i Ukrajine sa fokusom na energetske situaciju između te dvije države je *Ukraine: Post-revolution Energy Policy and Relations with Russia* autora Olene Viter, Rosyslava Pavlenka i Mykhayla Honchara sa *Institute for the Analysis of Global Security* te čini odličnu podlogu za razradu kronologije sukoba (2006).

Kao jedna od predvodnica u polju energetske sigurnosti pronašla se Amelia Hadfield, čiji radovi iz početka prošlog stoljeća služe kao odlična odskočna daska jer daju detaljan uvid u razvoj odnosa između Rusije i Europske unije. Također se bavila definiranjem energetske neovisnosti kao termina i tako bogato doprinijela istraživanjima na tu temu. Povijesna sinteza odnosa i prikaz moći koju Rusija ima nad svojim resursima nešto je što većina radova implementira u svoje redove, ali ne ovako detaljno i analitički razrađeno. Ona zaključuje da će energetske problemi ostati sekundarni i oni na koje puno utječu tradicionalne, političke i diplomatske struje moći, bez obzira na važnost energetske pitanja (Hadfield, 2016: 472-473).

Tu se nastavljamo i na Skinnera, koji se svojim dugogodišnjim istraživanjima energije i predstavljanja situacija na globalnoj razini smatra jednim od najprominentnijih znanstvenika u tom polju. On se bavi teoretskim strategijama u postizanju energetske sigurnosti i resursne sigurnosti kroz povijesnu analizu globalnog stanja i daje preporuke i predviđanja oko toga koje politike je najbolje implementirati. Uspoređujući politike iz 90-ih s današnjim stanjem, on također, kao i mnogi drugi autori, poziva na potrebu za puno većim stavljanjem važnosti na smanjenje emisija stakleničkih plinova i ostalih polutanata. Također kaže da su velike cijene upravo poziv na promjenu u preferencijama i ponašanju, jer vlade ne mogu održati niske cijene goriva zauvijek, iako imaju tu regulatornu ulogu (Skinner, 2006).

Zatim imamo autore poput Smitha i Youngsa, koji oboje izdaju najviše za *Centre for European Policy Studies*, što im pripisuje određenu razinu kvalitete, ali i daje slobodu u širini istraživanja. Youngs zaključuje da bi se Europska unija trebala odmaknuti od tržišnih rješenja i početi prioritizirati politička rješenja, ali idealno pronaći spoj ekonomije i politike kao rješenje za postizanje zajedničke energetske sigurnosti jer će se dotad to pitanje tretirati kao pitanje sektorske politike, a ne vanjske i sigurnosne politike (Youngs, 2007). Smith se koristi radikalnijim terminima i predstavlja ruske taktike kao oružje više nego oruđe. On postavlja pitanja o ruskom monopolu nad cijenama goriva i potiče Europsku uniju da natjera Rusiju da se prestane ponašati imperijalistički i Ukrajinu da krene s vlastitim iskapanjima, kao aktere najviše pogođene ruskim politikama (Smith, 2006).

Slična su razmišljanja i drugih kolega iz istog *think tank* centra, poput Alcida i drugih, koji su izdali sintezu rezultata europskih ekonomskih sankcija prema Rusiji i pokazale se kao nedovoljne, odnosno slabijih rezultata od očekivanih, isto kao i one koje su im prethodile još od 2014. godine (Alcida i dr., 2023). U radu Siddija pomičemo se prema analizi odnosa Europske unije i Rusije iz malo novijeg doba, specifično 2016. i 2017. godine, kada se Europska unija suočava s problemom ruskog monopola na tržištu, a Rusija odgovara na njezin treći paket energetske legislativa (Siddi, 2018).

Spektar hrvatskih autora koji se bave ovom temom daju preglednu i zanimljivu analizu ove kompleksne teme isprepletene međudržavnim odnosima punim igre moći te pitanjem opskrbe energetske resursima. Rad Mrnjavčića i Brkića predstavlja sažetu sintezu dosadašnjih najvažnijih problema i promjena u odnosu Europske unije i Rusije, ali potkrepljenu nužnim analitičkim i stručnim detaljima. Njihov rad implementira momenat početka rata u Ukrajini kao prekretnicu u odnosima i strateškim odlukama, te razmatra druge države koje imaju

dovoljno resursa da trgovinski zamijene Rusiju, poput Irana ili Venezuele, ali zaključuje da Europi fali složnosti među državama članicama jer se čini da čvrsta energetska strategija ne može izaći na vidjelo dok se to ne dogodi (Mrnjavčić i Brkić, 2022).

Ako bi se prestali oslanjati na poticanje Europske unije da ostvari koheziju i jedinstvo u donošenju odluka, možemo problem gledati iz perspektive autorice Palić koja je predstavila hipotezu da bi bogatije države Europske unije trebale postići energetska neovisnost prije nego siromašnije, ali nije ju uspjela ni potvrditi niti opovrgnuti. Bogatije države moći će skupiti financijska sredstva, ali upravo zbog konstantnog rasta ekonomije iziskivat će sve veći broj energenata i zapravo ih morati uvoziti iz trećih zemalja, a jedno od potencijalnih rješenja vidi u subvencijama Europske unije koje bi mogle otići u smjeru razvoja projekata za čistu energiju (Palić, 2019).

Još jedna autorica, Radić Đozić, također se bavi slabim odgovorom Europske unije na rusku politizaciju plinske trgovine i kaže da političko pitanje, iako u ekonomskoj sferi, traži politički odgovor. Također daje i definiciju energetske sigurnosti, a zatim kaže da je identitet Europske unije kao entiteta kriv što ovako nedostavno reagira na probleme. U svijetu gdje se države počinju ponašati sve više realistički, Europska unija je pozvana da daje čvršća rješenja i brže odgovore na krizne situacije te se otvara pitanje utjecaja SAD-a na situaciju (Radić Đozić, 2021).

Zanimljiv je i članak autorice Verčević, koja predstavlja potencijalnu diverzifikaciju puteva dovoza plina plinovodima, ne nužno iz Rusije. Iako kaže da je Europska unija već 2014. osudila rusko aneksiranje Krima prekidom bilateralnih pregovora i uvođenjem sankcija, trgovinski tokovi nisu smanjili intenzitet, osim kada je Rusija optužila Ukrajinu da krade plin pa odlučila obustaviti kompletnu opskrbu. Tada je Europa shvatila da mora naći alternativu te se grade novi plinovodi koji će makar osigurati siguran tranzit u ovom tranzicijskom razdoblju prema zelenim izvorima energije (Verčević, 2020). Kotarski komentira da su ekonomske sankcije najveća moć Europske unije i kratkoročno proizvode potencijalno savršen trenutak za politički prevrat jer ekonomija koja slabi ne daje puno prednosti, čak ni oligarhu poput Putina (2022).

Isto kao što su prije početka rata neki autori smatrali da je rješenje u postizanju energetske neovisnosti upravo u izgradnji novih plinovoda koji će zaobilaziti tok kroz Ukrajinu kako bi se izbjegle tenzije (Verčević, 2020), isto tako se i nakon početka rata osuđuje slabost odgovora Europske unije (Radić Đozić, 2021) i poziva na složnost među članicama Europske unije kako bi se osigurala funkcionalna energetska strategija (Mrnjavčić i Brkić, 2022). Zanimljive su i

knjiga koje se izravno bave definicijama rata poput Heywooda (2000) i članak Wenninga koji komentira ratno stanje (2023).

Duboku ekonomsku analizu kretanja cijena energenata poput nafte i plina u međuodnosu s ostalim izvorima energije, poput nuklearne i obnovljive energije te cijena ugljena, predstavio je autor Mitchell. Zaključuje da će održavanje visokih cijena nafte i plina stimulirati investicije u nuklearnu energiju, radije nego u obnovljive izvore energije, jer će oni biti dostatni za dio potražnje za električnom energijom, ali ne svom (Mitchell, 2006).

Dodatni radovi koji se bave cijenama energenata i njihovom važnosti su oni poput Kotekovog i drugih, kaže da rješenja za energetske krize koja se dogodila kad je Rusija obustavila dovod plina nisu tako jednostavna. Europska regulativa snižavanja cijena plina mogla bi olakšati istočnoeuropskim zemljama, koje posebice ovise o Rusiji kao dobavljaču, ali dugoročno je to promašena investicija, ako se odluči ulagati u obnovljive izvore energije. Potreban je zajednički odgovor u obliku potražnje na razini država članica, isto kao i stvaranje strateških rezerva plina, što ponovno nije dobro dugoročno rješenje zbog omjera koristi i troškova. Zaključuje da će u jednu ruku ove krize ubrzati dekarbonizaciju industrija u Europskoj uniji, ali u drugu ruku moglo bi doći do prelaska na ugljen u nekim regionalnim slučajevima i infrastrukturni projekti koji nisu zeleni bi mogli propasti, stoga je nužno ulagati u njih (Kotek i dr., 2022).

Zatim postoje već spomenute grupe članaka koji se bave zelenom tranzicijom korištenjem obnovljivih izvora energije. Ślosarski je 2022. proveo analizu 25 država članica Europske unije u periodu od 1990. do 2018. godine koristeći podatke o njihovim emisijama stakleničkih plinova, uvođenjem novih zelenih politika i izvora energije koji se koriste za opskrbu te ih usporedio s makroekonomskim pokazateljima države. Zaključio je da su zelene politike Europske unije prisutne i imaju učinak, ali ne dovoljan da bi se cijelu Europu moglo definirati „u tranziciji“. Nove politike potiču na promjene, ali ne dovoljno budući da se jako velik udio industrija još uvijek bazira na fosilnim gorivima jer su troškovi prelaska na obnovljive izvore energije još uvijek previsoki, i cjenovno i tehnološkim napretkom (Ślosarski, 2022).

Rad grupe znanstvenika iz *European Think Tanks Group* bavio se kratkoročnim i dugoročnim posljedicama krize uzrokovane ratom u Ukrajini na europski *Green Deal*. On se dotiče mnogih područja koja su bila zahvaćena u problemima, poput lanaca opskrbe hranom, energetske sigurnosti, industrijskih nabavnih lanaca i zaštite okoliša. Za njihovo rješavanje predlaže 3 preduvjeta za postizanje koherentnosti: omogućavanje *policy* koherentnosti između sektora i institucija, dizajniranjem adekvatnih mjera socijalne zaštite i poboljšanje međunarodne

suradnje. Preporuke su da Europska unija prestane s ulaganjem u fosilna goriva te pronade način da obnovljivi izvori energije osiguraju energetske učinkovitost i sigurnost. Za zemlje u razvoju, koje će biti neravnomjerno pogođene posljedicama energetske siromaštva, preporuke su da pružaju potporu Europskoj uniji da provede pravednu energetske tranziciju i razvoj mreže te zadovoljenje ciljeva za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora izvan granica Europske unije (ETT, 2022).

Povijesne krize ukazale su na važnost pitanja energetske opskrbljivanja svih objekata i postrojenja, od velikih industrijskih pogona do malih kućanstava s niskom potrošnjom, te koliko zapravo ovisimo o blagodatima koje nam ljudski stvorene infrastrukture pružaju. U slučaju Europe, ovisnost o ruskom plinu i nafti predstavila se kao veliki problem za čije se rješenje najviše ističe energetska tranzicija. Kao jedna od svjetskih predvodnica pozitivnih ekoloških promjena, Europska unija ozbiljno shvaća probleme i posljedice klimatskih promjena i trudi se poduzeti legislativne mjere čije će dugoročne posljedice voditi prema cilju postizanja zelene budućnosti. Stoga postoji nada da će rješenje ove krize ići u tom smjeru, a za analizu su korišteni mnogi izvori podataka s *web* stranica Europske unije poput Eurostata, *International Energy Agency*, Vijeća, Parlamenta i Komisije, isto kao i mnogi članci *online* časopisa poput *Politica*, *Bruegela*, *Ekonomskog lab*a i drugih.

U konceptualizaciji pojmova koristit ću se konceptom realističnog ponašanja država i predstavljanje Europske unije kao „liberalni projekt“ koje je predstavila autorica Radić Đozić, a za definiranje energetske sigurnosti ću koristiti također i literaturu autorice Hadfield. Rat u Ukrajini pokazao je da energija koja dolazi u Europskoj uniji biva uvezena i to od malog broja država. Pogoršanja u geopolitičkim odnosima uzrokuju „djelomične ili potpune prekinde u opskrbi europskih zemalja ruskim plinom koji se transportira preko Ukrajine“ (Verčević, 2020: 59). Svaki ovakav prekid opskrbe natjerao je EU da se zapita koje je rješenje za ovakvu ovisnost. Potencijalno rješenje i zaključak ove dileme može se pronaći u energetske tranziciji odnosno zelenim rješenjima.

Postoji mnogo slojeva u ovoj problematici i mnogo faktora koji su mogli utjecati na razvoj događaja. Glavna tri aktera su Rusija, Ukrajina i Europska unija, a vremenski period proučavanja zadan u ovom radu je 10 godina, odnosno u obzir će biti uzeti dokumenti od 2014. do 2024. godine zato što je tek krajem prvog desetljeća 21. stoljeća Europska unija počela prioritizirati energetske neovisnost kao cilj koji se mora ostvariti i kako bismo imali dovoljno važnih dokumenata za usporedbu zbog recentnosti početka rata. Objasniti ćemo kako je

Europska unija počela pridavati važnost problemu energetske sigurnosti, a to ćemo dokazati tako što je počela donositi puno veći broj i puno „snažnije“ dokumente pokušavajući odvesti države članice u pravom smjeru i osigurati energetska sigurnost dok nije prekasno. Ova analiza je deskriptivna jer opisuje što se događa, a škole mišljenja kojima ću se koristiti za objašnjenje imaju različite pristupe i perspektive, ali uglavnom vode istim zaključcima, a to je da je zelena tranzicija vrijedno, iako sporo i ponekad još uvijek neisplativo, rješenje.

III. POVIJESNI PREGLED RUSKO-UKRAJINSKOG SUKOB

Realistička perspektiva i definicija rata kaže da država neće početi rat koji zna da neće moći pobijediti, jer su države racionalni akteri vođeni vlastitim interesima. Liberalna teorija kaže da su imperijalistički ili autoritarne naklonjene države sklonije militarizmu i ratu, dok neorealistička teorija kaže da je rat neizbježan, jer je globalni poredak odnosa anarhistički i države su prepuštene same sebi. Sagledamo li i usporedimo sve 3 perspektive različitih teorija, možemo zaključiti da je svaka od njih u pravu budući da je Rusija započela rat u Ukrajini s namjerom pobijediti, kao autoritarna država sklona pokazivanju vojne moći te je već kriza 2014. godine pokazala kako situacija može jako brzo eskalirati. Vojna moć je valuta „kojom države utječu jedna na drugu kroz prijetnju ili samu uporabu moći, zbog čega je rat sveprisutno svojstvo ljudske povijesti“ (Heywood, 2000: 246). Kao što vidimo na mnogo povijesnih primjera, pa tako i u odnosu Rusije i Ukrajine, rat je ponekad neizbježan ishod odnosa moći koji se dogodi kada dođe do disbalansa.

3.1. Definiranje početka sukoba

Situacija oko teritorijalnih tenzija između Rusije i Ukrajine, barem u novijoj i relevantnijoj povijesti, seže sve do kraja Drugog svjetskog rata, odnosno Konferencije u Jalti na Krimu održane 1945. godine. Tada je nakon sastanka predstavnika SAD-a, SSSR-a i Velike Britanije, postignut sporazum oko teritorijalne podjele, a u Rusiji se taj trenutak smatrao „Pobjedom“ i Staljin je bio zaslužan za nju.

Hruščov, koji je i sam imao ukrajinsko podrijetlo, uspio je nakon 300 godina od unifikacije Ukrajine s Rusijom, odnosno period od 1654. do 1954. godine, razdvojiti regije, ali i dalje je težio tome da nacije ostanu bliske kroz propagandu. Kompletna regija, odnosno Krimski poluotok uključujući Jaltu, postao je dijelom ukrajinske jurisdikcije 1954. godine pod vladom Nikite Hruščova. Za njega se smatra da je htio osvojiti srca ukrajinskog vodstva i započeo borbu protiv „neprijatelja naroda“ kao dio procesa destaljinizacije kada je dao Krim Ukrajini praktički besplatno, a cijeli sastanak je trajao 15 minuta bez ijednog glasa protiv odluke. Iz

razloga što na tom sastanku nije postojao ni kvorum, odnosno prisutni su bili samo 13 od 27 članova Visokog Suda, legitimnost odluke je stavljena pod povećalo 1992. kada je Visoko Vijeće Rusije, predstavničko tijelo koje se tada sastojalo od 2 doma, proglasilo odluku predaje Krima Ukrajini nelegitimnom. Nova podjela je trebala biti administrativno olakšanje za regiju Donbas, u kojoj su glavni gradovi Donjeck i Luhansk, u kojoj je oduvijek živjela velika većina etničkih Rusa (Sudakov, 2009).

Krimski poluotok, čije je stanovništvo i vlast povijesno dominantno ruska, 1991. postaje autonomna pokrajina nezavisne republike Ukrajine. Ukrajina je nakon predsjedničkih izbora 2005. godine, kada na vlast dolazi Juščenko, podijeljena na istočnu stranu i zapadnu stranu - onu koja podupire Rusiju i onu nacionalističku, koja traži neovisnost. Ukrajina je bila najzainteresiranija država za dostavljanje poruke da Rusija nema više posla u Istočnoj Europi, no ipak je imala unutarnjih problema zbog proruskih pokreta u politici. Dok su ostale države pokušavale zaboraviti komunizam koji ostavljaju iza sebe, komemoracija konferencije na Jalti iz 1945., koja se tradicionalno svečano obilježava svake godine, također je korisna i za države koje su ušle u NATO i EU kao podsjetnik na odmak koji su napravile od ovisnosti o Rusiji. Iako Ukrajina mora Jalti zahvaliti za nove granice i teritorije koje nije imala prije nje, činilo se da svake godine u isto vrijeme tenzije narastu upravo zbog društvenih podjela (Plokhly, 2008: 230-239).

Trenutak dovođenja situacije Staljinove „Pobjede“ u pitanje u oku javnosti javio se 2005. godine, iste godine kada je izabran i novi predsjednik Juščenko, zato što je Staljin godinu prije Konferencije u Jalti deportirao sve Tatara s Krima, a novoosnovana ukrajinska vlada ih je primila nazad i pomogla u borbi za održavanjem svojih „političkih, kulturnih i ekonomskih prava u svojoj povijesnoj domovini“ (Plokhly, 2008: 230). Danas se ta regija zove Autonomna Republika Krim, a zbog referenduma održanog 17. ožujka 2014. godine, ponovno je postala pripojena Ruskoj Federaciji, što vlada Ukrajine ne priznaje kao legitiman referendum.

Prije početka sukoba 2014. godine, stvari su postale ozbiljne za Europu već 2006. godine kada je Rusija odlučila prekinuti opskrbu plinom koji je bio namijenjen Ukrajini (Verčević prema Kramer, 2006: 63). Tada je čak 18 zemalja ostalo bez plina, pa se počelo razmišljati o potencijalnim putevima koji će osigurati sigurnu opskrbu plinom za što veći broj država, bez briga o problemima u odnosu Rusije i Ukrajine.

3.2. Sukob 2014. godine

Nakon Euromajdana, ukrajinske revolucije protiv Kijeva i vlade započete krajem 2013. godine, Rusija je odlučila u ožujku 2014. okupirati i anektirati poluotok Krim. To je bio početak Krimске krize i označio eskalaciju tenzija između Rusije i Ukrajine, a tu je bila i podrška ruskih vlasti proruskim separatistima za vrijeme sukoba u Donbasu. Euromajdan je bio protest praćen valom demonstracija i civilnih nereda diljem Ukrajine koji su inicirani odlukom tadašnjeg proruskog predsjednika Viktora Janukoviča da ne potpiše sporazum o pristupanju Ukrajine Europskoj uniji, kao dijela pretpristupnih pregovora, te umjesto toga odabere održavanje bliskih veza s Rusijom i Euroazijskom ekonomskom unijom. Optužbe za koruptivne radnje, zlouporaba moći, povreda ljudskih prava i utjecaj oligarha na vlast su sve utjecale na nezadovoljstvo naroda koji je zahtijevao da Janukovič odstupi s vlasti.

Neredi su eskalirali u svim dijelovima države te su vrhunac dosegli u veljači 2014. kada su izgubljeni životi prosvjednika, isto kao i policajaca u Kijevu, te 21. veljače Janukovič potpisuje dogovor s opozicijom o raspuštanju vlade i raspisivanju novih izbora, što se smatralo krajem Euromajdanskih protesta, ali vrhuncem Revolucije dostojanstva. Budući da su vladajući pobjegli iz grada i tenzije su se smirile, Rusija je iskoristila trenutak slabosti za Ukrajinu uzrokovan unutrašnjim nemirima kako bi proglasila Krimski poluotok anektiranim, odnosno dijelom ruskog teritorija, nakon uspješne vojne okupacije područja 27. veljače. Proruski protesti na tom području uzrokovani strahom od nove ukrajinske vlasti nisu pomogli. Krimski parlament je pod okupacijom odbacio Krimsku vladu i raspisao referendum o pitanju pridruživanja Krima Rusiji čiji su rezultati pod okupacijom bili pozitivni. Dan nakon već spomenutog referenduma, 17. ožujka 2014. godine, Krimске vlasti proglasile su neovisnost i zahtijevale pridruživanje Rusiji. Ruska vojna prisutnost na području se nastavila.

Rusija doživljava osude međunarodne zajednice i biva izbačena iz G8 grupacije. NATO je nazvao ovaj događaj „privremenom okupacijom“ i osuđuje Rusiju zbog narušavanja teritorijalnog integriteta Ukrajine. Ruska percepcija, odnosno retorika Vladimira Putina, bila je definiranje referenduma kao poštivanja principa prava na samoodređenje naroda. Tijekom travnja naoružane prorúske snage odlučile su okupirati zgrade vlade u regiji Donbas, odnosno gradovima Donjeck i Luhansk, na što je Ukrajinska vlada odgovorila slanjem trupa koje će smiriti ustanke. Ali ni to nije pomoglo situaciji, jer se tenzije do dan danas nisu smirile, za što je najveći dokaz službeni napad Rusije na ukrajinski teritorij. Putin ne prihvaća olako mogućnost širenja NATO područja ili Europske unije na istok u slučaju da se Ukrajina pridruži, pa je nastavak sukoba bila potencijalna .

3.3. Razvoj i značenje početka rata 2022. godine

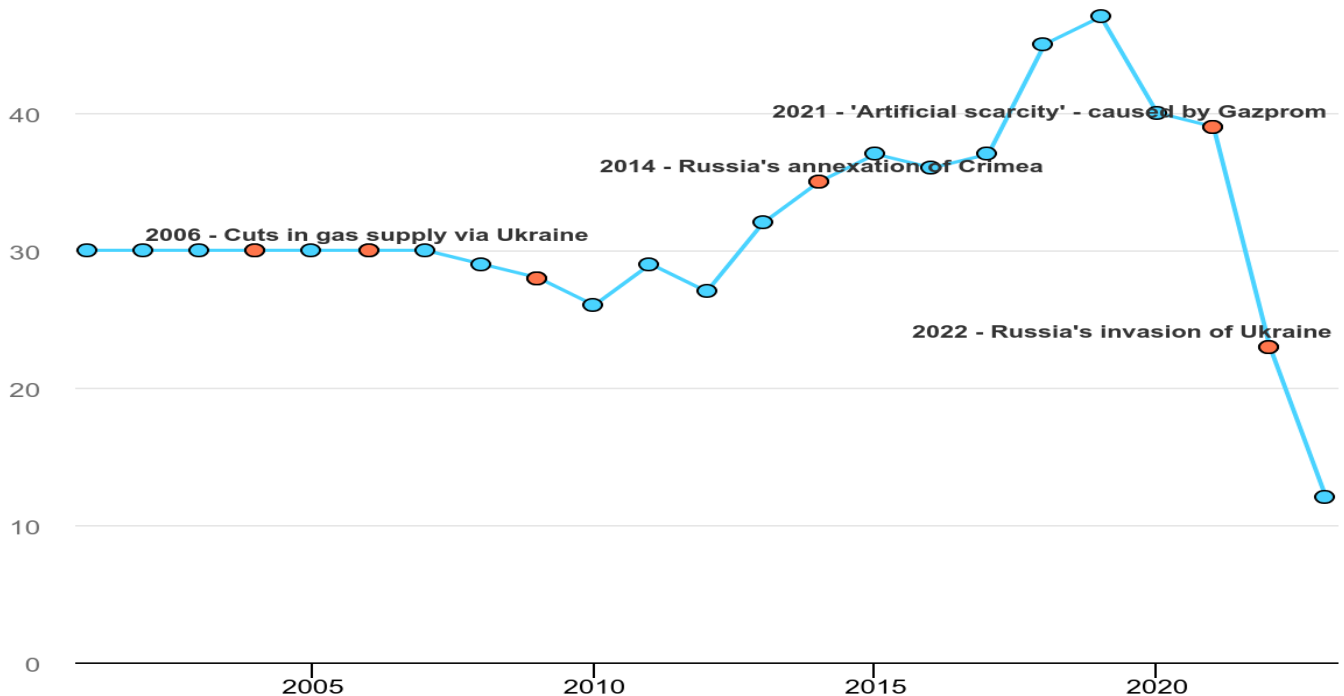
Rat u Ukrajini službeno je počeo 24. veljače 2022. godine, kada je Putin započeo okupaciju ukrajinskog teritorija, prvenstveno Krima, i „demilitarizaciju i denacifikaciju“ ukrajinske nacije (Fried, 2022). U prošlosti je taj izraz označavao obranu Sovjetskog saveza od nacističkog režima tadašnje Njemačke, a takva liberalizacija je dovela do opresije. Danas se taj termin koristi da bi se opravdao napad na Ukrajinu, jer zapravo legitimnog razloga nema, a to zapravo znači postići cilj smjene prozapadnog vodstva, odnosno demokratski izabраниh ukrajinskih vođa koji cijene i promiču europske vrijednosti. Iako postoje i ekstremno desno naklonjene grupacije u Ukrajini, kao i u svakoj državi u Europskoj uniji, one ne predstavljaju bitne faktore u široj slici političke kulture Ukrajine. Pomicanje granica bi pokazalo rusku moć i omogućilo postavljanje Kremlinskih marioneta na pozicije moći (Fried, 2022). Ali teško je ne odgovoriti na tu ideju pomicanja granica oštro, kada Rusija konstantno napada ukrajinsku infrastrukturu zbog čega civili pate i ostaju bez grijanja, struje i vode.

Rat koji je započeo 2022. godine postao je pozicijski rat, budući da prvih 8 godina rata, od 2014. godine, već postojećih 12.000 žrtava nije ponukalo globalne aktere na pravodobnu reakciju. Sada su potrebna 4 uvjeta za prestanak ratovanja: prestanak otvorene paljbe, demilitarizacija fronte, potpisivanje sporazuma o konfliktnim područjima Krima i Donbasa te postizanje sporazuma o vojnoj neutralnosti (Wenning, 2023: 15). Ipak otvoreno će ostati pitanje o ekonomskoj i trgovinskoj budućnosti Rusije nakon svih sankcija.

Iako je ukrajinska vlada pokušavala postići energetska neovisnost još od 2005. godine, imali su problema sa donošenjem strategije koju bi kasnije proveli u djelo. Nakon neuspješnih pokušaja osamostaljenja, došlo je do situacije da Rusija povećava cijenu izvoza svog goriva, ali to je opravdala argumentom da je cijena dignuta internacionalno, a ne samo za Ukrajinu. Ukrajinska vlada je uspješno riješila problem regulacije cijena goriva uvodeći porezne olakšice što će pomoći uvoznicima energenata i odlučila ujediniti najveće ukrajinske naftne kompanije u jednu, vertikalno integriranu, na bazi *Ukrnafta* kompanije. I dalje, uz sav potencijal pronalaska vlastitih izvora energenata, danas Ukrajini najviše trebaju europski investitori. Jako dobro rješenje čini se *Odesa-Brody* projekt koji bi bio važan i za Moldaviju i Kazahstan, isto kao i Bjelorusiju, samo Ukrajina mora reagirati na vrijeme i ugrabiti nove potencijalne partnere (Viter i dr., 2006).

Za Europsku uniju, geopolitički i kulturno, bilo je neprihvatljivo dopustiti Rusiju narušavanje ukrajinskog prava na suverenost, stoga je morala reagirati, iako je znala da ovisi o ruskom

plinu. Počelo je natjecanje u pogledu koji entitet treba kojeg manje. Graf 1. prikazuje postotak uvoza plina iz Rusije u Europsku uniju od 2001. do 2023. godine, a vidimo koliko se ovisnost o ruskom plinu počela smanjivati čim je započeo rat u Ukrajini 2022. godine, jer u tom trenutku Europska unija počinje cijeli problem shvaćati ozbiljno.

Graf 1. Postotak uvoza plina iz Rusije u EU u razdoblju od 2001. do 2023. godine, Izvor: IEA.org, 2024

IV. ZNAČENJE ENERGETSKE NEOVISNOSTI ZA EUROPSKU UNIJU

Pojam energetske neovisnosti već godinama se provlači kroz literaturu i misao znanstvenika, ali ovih dana ponovno se vraća u fokus zbog krize uzrokovane ratom u Ukrajini kao sigurnosnim problemom. Za postizanje uniformnog rješenja potrebno je uključiti što više aktera, a dijalog između Rusije i Europske unije vidimo da je počeo već 2000. godine. Problem je što te dvije strane shvaćaju energetska sigurnost na dva potpuno različita načina – Rusiji je energetska sigurnost primat u posthladnoratovskom razdoblju, a Europska unija ju vidi kao policy instrument (Hadfield, 2008). Danas možemo reći da su se strane zamijenile.

Europska unija se trudi poboljšati svoju geopolitičku ulogu jačanjem vanjskopolitičkih odluka i energetske neovisnosti. Energetska neovisnost možemo definirati kao „pristup 'dostatnim energetske izvorima pri razumnim cijenama u predvidljivoj budućnosti bez ozbiljnog rizika od velikih disrupcija u pružanju usluga“ (Hadfield, prema Barton i dr., 2008: 231). Energetska neovisnost također možemo definirati iz realističke perspektive sigurnosti države kao

„odsustvo prijatnje vanjskopolitičkoj sigurnosti putem korištenja asimetrične međuovisnosti u plinskoj trgovini kao instrumenta moći“ (Radić Đozić, 2021: 161).

Zbog liberalne percepcije cilja povećanja blagostanja, Europska unija se nije toliko okretala političkom cilju jačanja moći realističke škole, što je bio pristup Rusije, koja je postepeno povećavala svoj utjecaj i prevlast po pitanju cijena proizvoda koji prodaje Europskoj uniji i monopola koji je držala na tržištu te se nije predala europskom nametanju vrijednosti. 2014. godine kao odgovor na početak napada Rusije na ukrajinski teritorij okupacijom Krima, Europska unija stvorila je integrirano interno plinsko tržište i to označava novi pogled na energetska politiku koja zahtjeva zajedničko djelovanje.

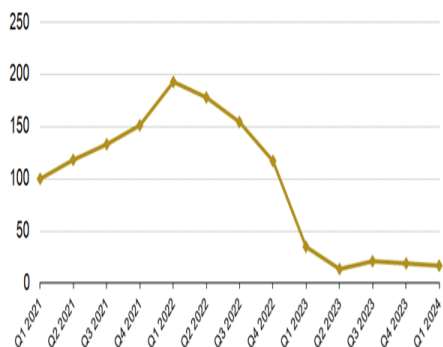
4.1. Ekonomska ovisnost Europske unije o uvozu energenata

Energetska industrija kao cijela kompleksan je sustav koji se sastoji od puno aktera: malih, specijaliziranih operatera, velikog broja široko rasprostranjenih potrošača, pa sve do velikih nacionalnih naftnih kompanija koje čine više od 50% svjetske proizvodnje i drže blizu 60% svjetskih naftnih i plinskih rezervi (IEA.org, 2023). Iako Europska unija uvozi čak 30% svojih ukupnih potreba za prirodnim plinom upravo iz Rusije i ne može si priuštiti prestanak opskrbe, obje države ipak imaju jednake šanse za pronalazak alternativnih kupaca energenata, odnosno prodavača. Statistički grafovi Europske unije odnosno Eurostata potvrđuju da se uvoz iz Rusije smanjio kako za naftu tako i za plin u tekućem i u plinovitom stanju (dostavljen putem plinovoda).

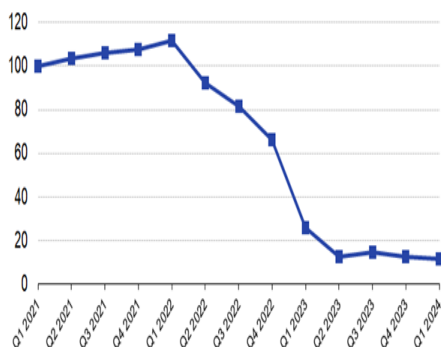
Na Grafu 2. vidimo trend pada uvoza nafte u Europsku uniju iz Rusije uspoređujući podatke od prvog kvartala 2021. godine do prvog kvartala 2024. godine, s postepenim padom vidljivim upravo tijekom ključne 2022. godine. Graf 3. prikazuje potpunu promjenu glavnih trgovinskih partnera za uvoz nafte u Europsku uniju i smanjenje uvoza iz Rusije sa 30% na čak 6%, potom i na samo 3%, dok glavni uvoznik postaje SAD. Oba grafa potvrđuju strategiju Europske unije da se drži trgovinskih sankcija uvedenih prema Rusiji zbog izazvanog rata 2022. te pokušava smanjiti svoju energetska ovisnost o ruskom uvozu.

EU imports of petroleum oil from Russia, Q1 2021 to Q1 2024

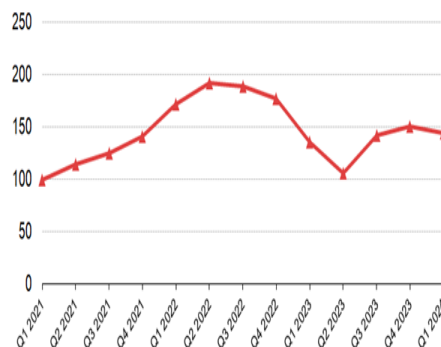
value, indexed at 100 in first quarter 2021

volume, indexed at 100 in first quarter 2021

unit value, indexed at 100 in first quarter 2021

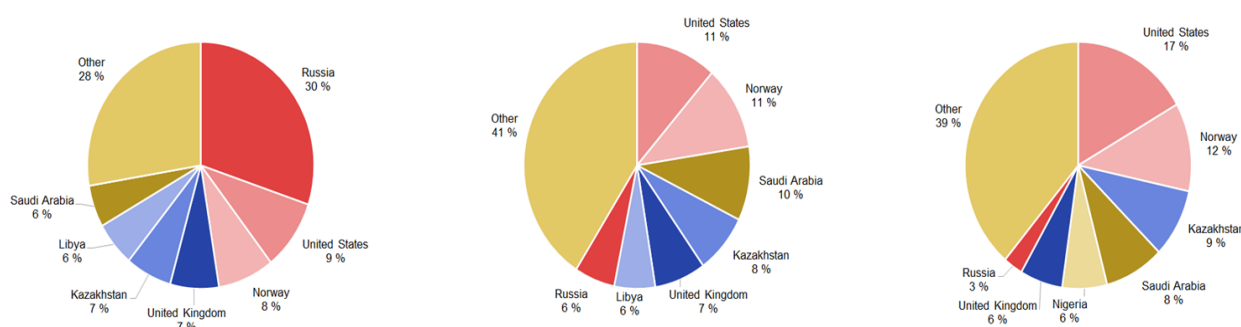
Graf 2. Uvoz nafte u EU iz Rusije od prvog kvartala 2021. do prvog kvartala 2024. godine, Izvor: Eurostat.com, 2024

Main partners for extra-EU imports of petroleum oil

Q1 2022

Q1 2023

Q1 2024

Graf 3. Glavni uvozni partneri EU za naftu od prvog kvartala 2022. do prvog kvartala 2024. godine, Izvor: Eurostat.com, 2024

Od svih energenata, plin je specifično pitanje zbog infrastrukture kojom se transportira. Čak i ako prestane uvoziti iz Rusije, ili ga ona odbije prodavati, Europska unija mora povećati uvoz iz drugih izvora za čak 35% jer mora održavati i svoje zalihe (Bruegel, 2022). Zbog toga na Grafu 4. i Grafu 5. koji prikazuju uvoz tekućeg plina iz Rusije i promjene glavnih uvoznih partnera za Europsku uniju od prvog kvartala 2021. godine, odnosno 2022. godine, do prvog kvartala 2024. godine, vidimo kako je došlo do povećanja cijene uvoza tekućeg plina za Europsku uniju. Zato što je potražnja ostala ista ili veća, a smanjio se uvoz iz Rusije sa 19% na 14% u 2023. godini, Europska unija je povećala uvoz skupljeg tekućeg plina iz Katara i Alžira, da bi se unazad godinu dana ponovno vratio na 19% uvoza iz Rusije i povećanje uvoza iz SAD-a zbog kontrole cijena.

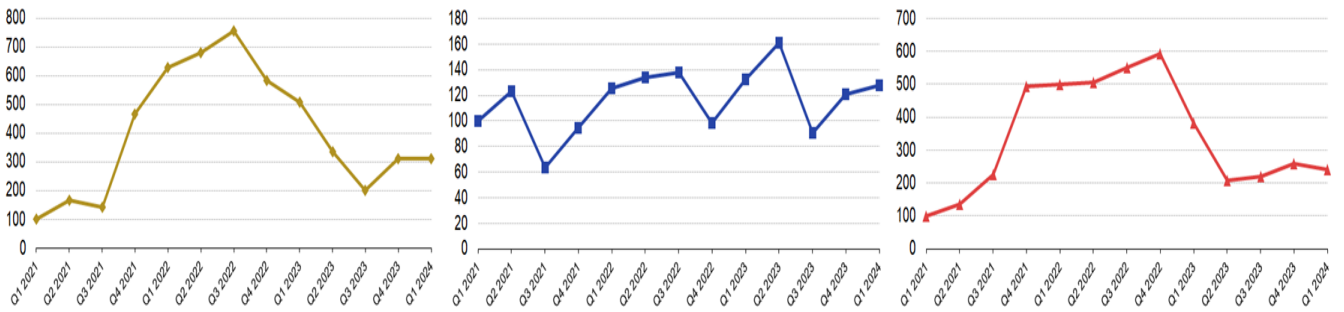

EU imports of liquefied natural gas from Russia, Q1 2021 to Q1 2024

value, indexed at 100 in first quarter 2021

volume, indexed at 100 in first quarter 2021

unit value, indexed at 100 in first quarter 2021

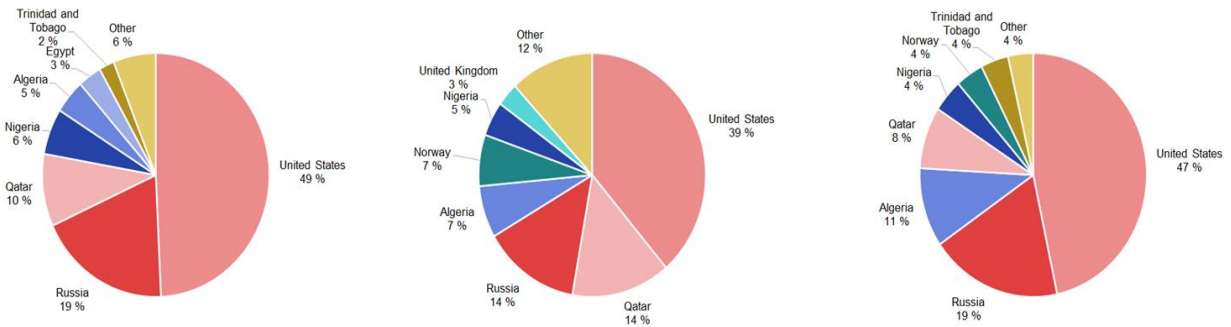
Graf 4. Uvoz tekućeg prirodnog plina u EU iz Rusije od prvog kvartala 2021. do prvog kvartala 2024. godine, Izvor: Eurostat.com, 2024

Main partners for extra-EU imports of liquefied natural gas

Q1 2022

Q1 2023

Q1 2024

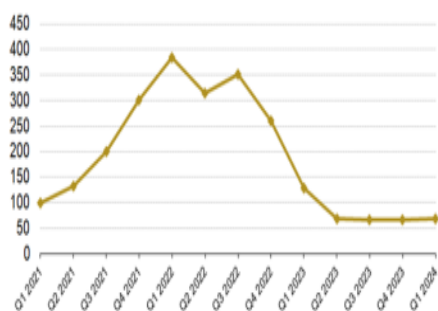

Graf 5. Glavni uvozni partneri EU za tekući prirodni plin od prvog kvartala 2022. do prvog kvartala 2024. godine, Izvor: Eurostat.com, 2024

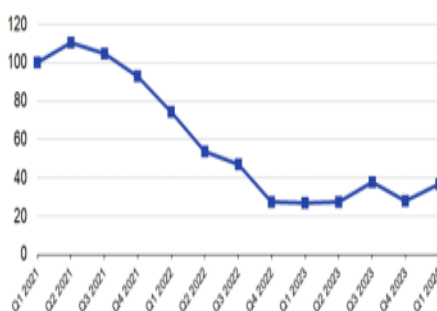
Pogledamo li Graf 6. i Graf 7. koji prikazuju uvoz prirodnog plina u plinovitom stanju i promjene glavnih trgovinskih partnera za uvoz istog u Europsku uniju od prvog kvartala 2021. do prvog kvartala 2024., primjećujemo znatno i kontinuirano smanjenje količine uvoza usprkos povećanju cijena. Radi se o uvoza plina putem plinovoda, jer je tekući plin lakše transportirati tankerima, a plin u plinovitom stanju putem plinovoda.

EU imports of natural gas in gaseous state from Russia, Q1 2021 to Q1 2024

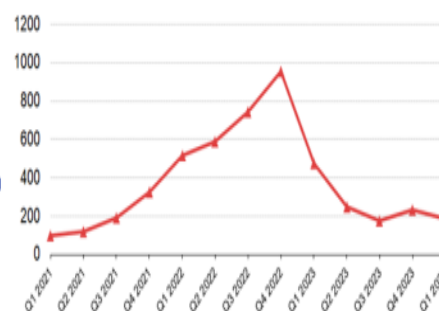
value, indexed at 100 in first quarter 2021

volume, indexed at 100 in first quarter 2021

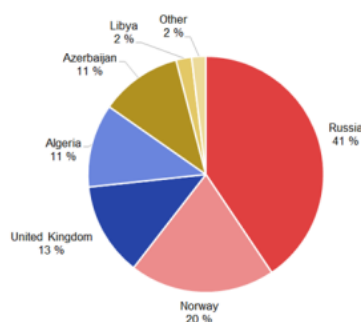
unit value, indexed at 100 in first quarter 2021

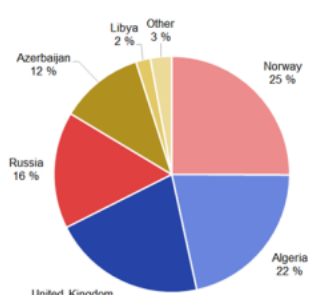
Graf 6. Uvoz plinovitog prirodnog plina u EU iz Rusije od prvog kvartala 2021. do prvog kvartala 2024. godine, Izvor: Eurostat.com, 2024

Main partners for extra-EU imports of natural gas in gaseous state

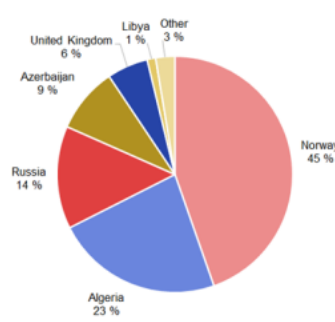
Q1 2022

Q1 2023

Q1 2024

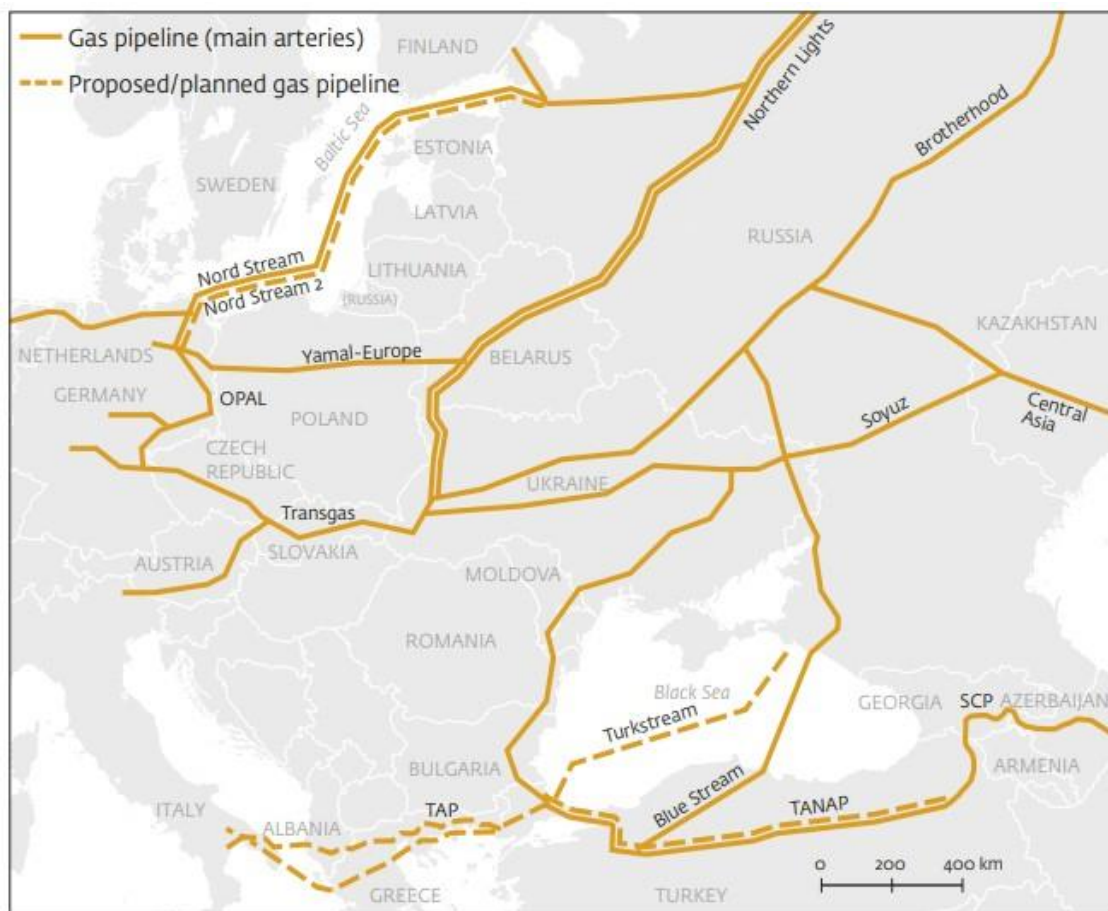
Graf 7. Glavni uvozni partneri EU za plinoviti prirodni plin od prvog kvartala 2022. do prvog kvartala 2024. godine, Izvor: Eurostat.com, 2024

Što se tiče infrastrukture, osim ovisnosti o uvozu plina iz Rusije zbog logistike smještaja plinovodnih cijevi, problem se prelijeva i na neravnomjernu raspodjelu tereta podjele troškova redistribucije. Dok neke države na jugu Europe poput Španjolske i Hrvatske imaju svoje LNG terminale, države bez izlaza na more ovise o njegovom uvozu, a pogotovo države koje su geografski bliže Rusiji. Činilo se kao da potreba za alternativnim izvorima energije dosada nije bila razmatrana jer nije bilo potrebe za istima, ali sada Europska unija mora intenzivno raditi na povećanju broja potencijalnih izvora plina i ulaganju u jačanje postojećih postrojenja, sve pomoću hitnih investicija. I dalje ostaje pitanje hoće li finalna cijena plina biti prihvatljiva za konačnog potrošača, odnosno prosječnog građana Europske unije (Bruegel, 2022).

Rusija je 2022. godine ne samo smanjila izvoz plina i goriva u Europsku uniju te uzrokovala globalnu energetska krizu mijenjajući sve uobičajene dostavne putove energije od proizvodnih postrojenja do konzumenata, već je i jedna od prvih stvari koju je učinila bila bombardiranje energetske pogona u Ukrajini kako bi im onemogućila opskrbu energijom. Ukrajina je uspjela popraviti svoj sustav zračne obrane i tako osigurati energetska opskrbu 2023. godine, a uz pomoć Europske unije i ostalih aktera poput investitora u projekte, plan je postići smanjenje

emisije stakleničkih plinova za 65% do 2030. godine u usporedbi s razinama iz 1990. godine, te na taj način osigurati neovisnost o ruskom plinu (IEA.org, 2024a).

Rusija je zatim diversificirala i promijenila trgovinske partnere, odnosno povećala izvoz u države poput Turske i Kine. Plinovod *Nord Stream* ispod Baltičkog mora prestao je s opskrbom, isto kao i oni koji idu kroz Poljsku, Ukrajinu i Bjelorusiju, a *Turk Stream* do Turske kroz Bugarsku je nastavio funkcionirati, kao jedan od rijetkih dovodnih puteva do Europske unije. Slika 1. prikazuje mapu s već postojećim plinovodima i već spomenuti *Nord Stream 2* koji je 2018. bio u izgradnji.

Slika 1. Mapa plinovoda koji povezuju Europu i Aziju za transport energenata, Izvor: Siddi, 2018

Godine 2016. i 2017. došlo je do prve energetske krize u Europi zbog Rusije. U svom radu autor Siddi analizira kontroverzu oko izgradnje *Nord Stream 2* kao plinovoda koji se koristi ako se za tranzit plina k Europi zaobilazi Ukrajina, pa Europa pristaje ako se ugovorno garantira da to neće biti slučaj, kako zbog Ukrajine tako i zbog ostalih istočnoeuropskih država članica. Gazprom tada daje obećanje da neće zaustaviti izvoz plina kroz Ukrajinu, ali će smanjiti kapacitete. Očekivao se porast tenzija, a autor je predvidio da će tripartitni pregovori i ruski

strah od SAD-a kao konkurencije u prodaji plina osigurati sigurni tranzit kroz Ukrajinu (Siddi, 2018), ali to se nije dogodilo jer je u proljeće 2022. godine počeo rat, a SAD je počeo prodavati svoj plin Europi, ali po puno većim cijenama.

Očekivalo se da će se broj zemalja koje dobivaju plin iz plinovoda *Nord Stream* i *Turk Stream* u budućnosti povećavati, ali vidimo da je rat otežao tok događaja (Verčević, 2020). Također, novoizgrađeni *Nord Stream 2* doživio je sabotazu 2022. godine nizom eksplozija i zbog toga završio van funkcije. Putem južnih plinovoda, iz država poput Turske, taj isti plin završi ponovno u Europskoj uniji, odnosno dobar primjer su Mađarska i Rumunjska koje kupuju plin iz Turske i prodaju ga dalje (Euronews, 2024).

No kao što smo vidjeli kod mnogih autora i u realnosti, Europska unija dugoročno ne treba Rusiju kao trgovinskog partnera od kojeg će uvoziti sve energente za svoje potrebe. Uz ideju o državnim subvencijama kako bi se olakšao trošak prelaska na nove tehnologije (Palić, 2019). Europska unija ima jako velikog potencijala ostvariti svoje zelene ciljeve i energetske neovisnost u isto vrijeme. S obzirom na to da ova situacija pokazuje potrebu za diverzifikacijom dostave plina, na razini nacionalnih vlada i na razini Europske unije morat će doći do promjena budući da jako veliki broj kupoprodajnih ugovora za plin istječe 2025. godine, što širom otvara vrata za promjene (Verčević, 2020).

4.2. Pregled poduzetih mjera Europske unije

Sankcije Rusiji koje su uvedene već 2014. godine pridonijele su stagnaciji gospodarstva nakon aneksije Krima, potpomognute niskim cijenama sirove nafte po barelu. Ruska središnja banka uspjela je povećati svoje devizne rezerve na iznos od 630 milijardi američkih dolara i diversificirala je svoje trgovinske partnere, pa je tako Kina postala najveći trgovinski partner Rusije, što dokazuje izgradnja novog plinovoda pod nazivom „Snaga Sibira“, s Indijom za petama. Činjenice potvrđuju da je Putinov plan napada na Ukrajinu bio promišljen, a tu tvrdnju potpomaže i sve veća ovisnost Europske unije o ruskom plinu, sa 124.319 na 152.648 milijuna kubičnih metara godišnje nakon 2014. godine (Kotarski, 2022).

Sankcije koje su uvedene 2014. godine počele su individualnim sankcijama prema ruskim državljanima koji su zlouporabili ukrajinska državna sredstva, a u lipnju iste godine došlo je do nepriznavanja nezakonitog pripojenja Krima Rusiji i zabrane uvoza robe s Krima. Nakon što su Rusija i separatisti odbili poduzeti korake smirivanja situacije, EU je odlučila uvesti paket od 6 mjera ograničavanja protiv Rusije, uključujući ograničenje gospodarske suradnje s Rusijom. Vijeće Europske unije je do kraja 2014. godine donijelo još 3 nova paketa

postrožavanja sankcija protiv Rusije od kojih su najvažnije bile one ograničavanja poslovanja ruskih banki, embargo na uvoz i izvoz oružja iz i u Rusiju i zabrana izvoza proizvoda koji se koriste u naftnoj industriji, s prethodnim mjerama još uvijek na snazi (Consilium.europa.eu, 2024a).

Kroz 2015. došlo je do produljenja sankcija uvedenih zbog djelovanja protiv suvereniteta, teritorijalne cjelovitosti i neovisnosti Ukrajine, isto kao i zabrane uvoza proizvoda, ulaganja, turističkih usluga te izvoza određene robe i tehnologije. Najgore su gospodarske, odnosno one koje ciljaju na financijske, energetske i obrambene sektore ruskog gospodarstva, što uključuje zabranu pristupa glavnih 5 financijskih institucija u ruskom državnom vlasništvu, isto kao i glavne 3 energetske i 3 obrambene tvrtke. Također zabrana izvoza i uvoza odnosno trgovanje oružjem, zabrana izvoza vojne opreme, uključujući i sekundarna dobra, te zabrana pristupa Rusiji osjetljivim tehnologijama i uslugama koje se koriste za proizvodnju i pronalaženje nafte (Consilium.europa.eu, 2017).

Idućih 6 godina, sve do početka rata 2022. godine, sve sankcije stalno bivaju produljene, a Europska unija se najviše oslanja na Sporazum iz Minska, koji je trebao obustaviti paljbu separatističkih grupa i osigurati kompletnu deeskalaciju tenzija i prekid vatre. Ali Europska unija ne zna kako implementirati taj sporazum, osim što podupire predsjednika Porošenka u pokušajima da održi mir i neovisnost, suverenitet i teritorijalni integritet Ukrajine. Reakcija Europske unije na „izbore“ 2018. godine, kako ih nazivaju jer se smatraju nezakonitima i nelegitimnima, bila je da ih Vijeće osuđuje „jer se njima krši međunarodno pravo, potkopavaju obaveze preuzete u okviru sporazuma iz Minska te narušava suverenost Ukrajine i krši ukrajinsko pravo“ (Consilium.europa.eu, 2018).

Prvi službeni paket sankcija došao je 23. veljače 2022., kao odgovor na odluku Rusije o slanju ruskih postrojbi u ta područja. Uključivao je ciljane sankcije protiv državnih zastupnika i zastupnica u Dumi, njih čak 351, isto kao i još 27 pojedinaca, ograničenja gospodarskih odnosa s područjima regija Donjecka i Luhanska koje nisu pod kontrolom ukrajinske vlade i ograničenja sposobnosti Rusije da pristupi tržištima kapitala i financijskim tržištima i uslugama Europske unije (Consilium.europa.eu, 2024a), što nije puno drukčije od dosad uvedenih sankcija.

Drugi paket sankcija obuhvaća i financijski, energetske, prometni sektor i sektor tehnologije te viznu politiku. Treći paket sankcija uključuje zabrane emitiranja ruskih medijskih kuća u Europskoj uniji, poput *Sputnik* i *Russia Today*, dok se ne okonča agresija na Ukrajinu i dok ne

prestanu provoditi aktivnosti dezinformiranja i manipulacije informacijama. Također je uključio i zabranu pristupa SWIFT međunarodnom financijskom sustavu za 7 ruskih banaka, uz zabranu ulaganja u projekte i transfer euronovčanica. Također je uvedena i zabrana prelijetanja zračnog prostora za ruske avioprijevoznike, zabranu transakcija Ruskoj središnjoj banci i najavljen paket potpore Ukrajini od 500 milijuna eura.

Prije četvrtog paketa sankcija, postignut je sporazum financijskih ograničenja prema Bjelorusiji, a četvrti paket samo dodaje sankcije zabrana ulaganja u ruski energetski sektor, zabranu transakcija s određenim poduzećima u državnom vlasništvu i pružanja usluga kreditnog rejtinga svim ruskim pojedincima i subjektima te trgovinska ograničenja. Peti paket sankcija zabranjuje uvoz ugljena i drugih krutih fosilnih goriva iz Rusije, pristup lukama EU za sva ruska plovila, ulazak u EU ruskim i bjeloruskim prijevoznicima, uvoz ostale robe, izvoz mlaznih goriva i zabranu depozita na lisnicama kriptovalute. Šesti paket sankcija obuhvatio je i zabranu uvoza sirove nafte i naftnih derivata iz Rusije, i proširio odredbe o ruskim bankama i ruskim medijskim kućama iz prethodnih paketa sankcija, a donesen je 3. lipnja 2022. godine.

Sedmi paket sankcija bio je za „održavanje i usklađivanje“ postojećih gospodarskih sankcija protiv Rusije njihovim pojašnjavanjem, proširivanjem, pojačavanjem ili novim mjerama. Osmi paket doveo je do uvođenja gornje granice za cijene povezane s pomorskim prijevozom ruske nafte za treće zemlje, ograničavanje proizvoda koji bi pridonijeli ruskom vojnom i tehnološkom napretku, dodatna ograničenja u području usluga i trgovine s Rusijom. Nakon toga kršenje sankcija je dodano na popis kaznenih djela u Europskoj uniji kako bi se osigurala potpuna provedba mjera i osigurala jednaka razina kaznene odgovornosti protiv kršenja mjera u cijeloj Europskoj uniji.

Deveti paket sankcija dodaje nove proizvode na zabranu izvoza iz Rusije, nove medijske kuće i banke na popis, isto kao i deseti paket sankcija. Sankcionirani su i skupina WAGNER, koja razmješta plaćenike po Ukrajini, isto kao i njezin osnivač, Jevgenij Viktorovič Prigožin. Do kraja 2023. godine doneseni su 11. i 12. paketi sankcija kojima je cilj poboljšati provedbu sankcija postizanjem pregovora s drugim međunarodnim akterima koji trguju s Rusijom. Dodane su i zabrane izvoza u Rusiju pod klauzulom „bez Rusije“ i promijenjene gornje granice cijene nafte te zabrana uvoza ukapljenog propana, odnosno LNG plina. U 13. paketu produljene su ili postrožene sankcije, a zadnji, 14. paket sankcija, zabranjuje usluge prekrcaja ukapljenog prirodnog plina radi transporta u treće zemlje, šira zabrana letova u zračni prostor Europske

unije, dodatne kontrole i ograničenja uvoza i izvoza te ostale, manje bitne sankcije (Consilium.europa.com, 2024a).

Najbitnije zabrane su zabrane putovanja svim visokim dužnosnicima i čelnicima iz Rusije na teritorij Europske unije, zamrzavanje sve imovine povezane s ruskim državnim dužnosnicima ili tvrtkama, zabrana bankovnih poslovanja i transakcija, zabrana transporta ruskim tvrtkama odnosno uporaba standardnih trgovinskih ruta koje idu kroz teritorij EU, zabrana izvoza energetskih dobara, obrambenih i vojnih, isto kao i ostalih dobara i usluga, uz ostale restrikcije medija i diplomatskih mjera (Consilium.europa.eu, 2024b).

No pogledamo li dokumente koji se tiču izravno naše analize, jednostavnim pretraživanjem baze dokumenata Europske unije Eur-lex pomoću ključnih riječi „*energyrelated*“ dobije se ograničen, ali relevantan broj rezultata, koji se može smatrati validnim zbog opsega ovog istraživanja. Od 2014. do 2024. objavljeno je ukupno 104 dokumenta na Eur-lex *web* stranici povezanih s energijom (eur-lex.europa.com, 2024). U Tablici 1. vidimo porast u broju izdanih dokumenata već 2018. godine, a isti broj dokumenata izdan je i 2023. godine, odnosno njih 19.

Godina	Broj dokumenata	Tema dokumenata
2014	1	Staklenički plinovi
2015	3	Energetska učinkovitost
2016	5	Izolacija zgrada
2017	7	Energetsko označavanje
2018	19	Obrada guma
2019	8	Pariški sporazum
2020	8	Brexit
2021	16	Planovi oporavka
2022	11	REPowerEU plan
2023	19	NET-zero plan
2024	7	Ugovori s Andorrom

Tablica 1. Broj izdanih dokumenata sa stranice Eur-lex vezanih za energiju od 2014. do 2024. godine, Izvor: Autorica, 2024

Budući da se periodom nakon rata smatra razdoblje nakon 22. veljače 2022. godine, možemo zaključiti da je u posljednje dvije godine doneseno više dokumenata u odnosu na razdoblje prije rata, iako se radi o jako kratkom periodu (Tablica 1). Teme dokumenata su uglavnom iste, uz povećanje broja specifičnih energetskih tema nakon 2022. godine, uz dopune i izmjene već

postojećih legislativnih dokumenata, tako da su u stupcu „Tema dokumenata“ u Tablici 1. opisane nove teme uvedene pojedine godine, odnosno one najvažnije.

Tijekom navedenog razdoblja Europska unija je donijela nekoliko velikih zakonskih paketa i propisa usmjerenih na jačanje energetske sigurnosti. Ključne inicijative uključivale su strategiju *Energy Union*, pokrenutu 2015. godine, koja je obuhvaćala širok raspon zakonodavnih mjera i političkih radnji. Dodatno, donesene su posebne direktive i propisi, poput paketa *Clean Energy for All Europeans* i *Fit for 50*, koji je bio posebno značajan kao odgovor na energetske krize izazvanu geopolitičkim napetostima s Rusijom. Danas se te inicijative promoviraju na *web* stranicama u obliku vijesti ili propagande o ciljevima Europske unije, a većina informacija je jako dobro vizualno predstavljena i lako dostupna svima, a odnosi se na brojke u obliku postotaka, promjena koje su implementirane ili koje se tek planiraju implementirati.

Ovi su dokumenti zajedno unaprijedili cilj EU-a za smanjenjem energetske ovisnosti, prelazak na obnovljivu energiju i osiguranje sigurne i održive opskrbe energijom za sve države članice. No pogledamo li dokumente koji se tiču izravno naše analize, najbitnija dva projekta pod nazivima *REPowerEU* i *NextGenerationEU* predstavljeni su kao nositelji problematike postizanja energetske neovisnosti kako bi olakšali financiranje ostalih projekata i ideja. Fundacija pod nazivom *The Recovery and Resilience Facility* (RRF) predstavlja centralni instrument, koji je trenutno vrijedan 225 bilijuna eura, i podupiru ga financijske mogućnosti iz sustava trgovanjem emisijama koji je vrijedan 20 bilijuna eura. *REPowerEU* čini se kao najpromoviraniji i najsnažniji program s kojim Europska unija želi postići 3 glavna cilja: štedjeti energiju, diversificirati uvoz energije te nadomjestiti fosilna goriva i ubrzati prelazak Europe na čistu energiju (eur-lex.europa.eu, 2022). Zanimljivo je također da je to stranica na kojoj Europska unija eksplicitno izjavljuje da je svrha postići slobodu od ruskog plina.

Europski parlament oštro je reagirao na radnje Rusije 2022. i tada je i počelo zajedničko djelovanje svim država članica Europske unije uniformno. Glavnih 5 ciljeva predstavljenih u energetske politici Europske unije su: diversificirati izvore energije te tako osigurati energetske sigurnost, osigurati funkcioniranje potpuno integrirano unutarnjeg tržišta, povećati energetske učinkovitost, dekarbonizirati ekonomiju i potaknuti istraživanja u sektoru zelene tehnologije. Na istoj stranici nabrojani su i brojni drugi dokumenti poput regulacija i odluka (europarl.europa.eu, 2024). Vidimo da je Europska unija odlučila početi sa strategijama već 2019. kada je potpisan Pariški sporazum i obećano je raditi na ciljevima postizanja ugljične

neutralnosti ili barem smanjenja postotka emisija do 2050. godine. Do kraja 2020. sve države članice potpisnice bile su obavezne dostaviti nacionalnu strategiju ostvarenja tih ciljeva, koje su danas ažurirane (comission.europa.eu, 2024a).

Ali već 2022. vidimo da se narativ mijenja jer je započeo rat u Ukrajini. Europska unija eksplicitno navodi da je plan „sada na dobrom putu da se potpuno riješi ruskih fosilnih goriva“ dok se kontinuirano bori za zelenu tranziciju i potporu Ukrajini postižući „pristupačnu, sigurnu i održivu energiju za Europu“ (comission.europa.eu, 2024b). Na ključnim web stranicama poput *Security of gas supply* Europske komisije, predstavljeni su svi koraci koje je europska unija dosad poduzela kako bi se odmaknula od ovisnosti o uvozu iz Rusije, a pogotovo prirodnog plina o kojem ovisi 1/4 ukupne energije korištene u Europskoj uniji. Neki od najbitnijih su ugovori o solidarnosti među određenim državama članicama koji znače da će pokazati solidarnost jedna prema drugoj samo u slučaju ekstremnih nestašica (energy.ec.eu, 2024).

Ono što je Europska unija sigurno uspjela postići je osiguranje zajedničkih platformi kako bi se države članice usuglasile oko količina koje prate potražnju i koje se kupuju te zajedno kupile energente. Svrha je također bila, osim povećanja solidarnosti među državama članicama, smanjiti troškovno opterećenje na europska kućanstva i povećati ulaganja u obnovljive izvore energije (consilium.europa.eu, 2024c). Sveobuhvatne promjene i vremenski zahtjev koji iziskuju prezentirane su na *web* stranicama jasno i transparentno, ali u izobilju informacija ostaje dojam da se radi o prezentaciji smjera u kojem se Europska unija pokušava kretati i budućim predviđanjima i ciljevima, prije nego o ozbiljnim koracima poduzetim od strane ozbiljne organizacije. Također je postignut i sporazum u kojem države kroz zajedničku suradnju održavaju zalihe LNG plina i ostalih potrebnih energenata za zimu na najvećim mogućim kapacitetima (consilium.europa.eu, 2022a).

Iste godine, odnosno 2022. godine, došlo je i do revizije plana „*Fit for 55*“ koji je originalno donesen 2021., a predstavlja predanost Europske unije cilju postizanja smanjenja emisija stakleničkih plinova u Europskoj uniji za 55% do 2050. godine (consilium.europa.eu, 2024d). Kao dodatna mjera opreza, Europska unija je uvela „*Union alert*“ što se odnosi na mogućnost da Vijeće pozove Komisiju da aktivira poziv u pomoć u slučaju da se dogodi rizično mala razina zaliha plina ili jako velika razina potražnje, ili ako 5 ili više država članica proglasi uzbunu na nacionalnoj razini i pozove Komisiju u pomoć (consilium.europa.eu, 2022b).

V. RASPRAVA

Iako Europska unija ne taji ovisnost o uvozu energenata iz Rusije, paketi sankcija odnosno zabrana uvoza u Europsku uniju, koja je implementirana od početka rata, nije imala drastičnog utjecaja na Rusiju. Kako kvantiteta ne poboljšava nužno kvalitetu, vidimo da broj sankcija, koliko god opširne i detaljne bile, ne poboljšava njihovo provođenje u realnosti, odnosno ne postižu željene ciljeve Europske unije jer Rusija nastavlja trgovati na druge načine. Prvo je nastavila izvoziti uran, između ostalih ruda, kao strateško rusko nuklearno gorivo, zato što o njemu ovisi proizvodnja električne energije u Europskoj uniji, a najviše u Francusku. Točne brojke su samo procjene zato što je izvoz obogaćenog urana pod tajnim trgovinskim šiframa (Energetika.net, 2024). Prema autorima Alcidi, Shamsfakhr i Postica u istraživanju *Centre for European Policy Studies*, sankcije iz 2014. pogodile su Rusiju više nego sankcije od početka rata 2022. do danas, zato što su cijene nafte postale rekordno visoke, što je zamaskiralo pad BDP-a, i zato što je Europska unija shvatila koliko je teško izolirati tako velikog globalnog izvoznika. Jedina stvar koja će dugoročno opstruirati rast ruske ekonomije je nedostatak stranih investicija, čiji je Europska unija bila najbitniji izvor, a Kina i Indija se ne mogu mjeriti s ponudom kapitala i razmjene ideja (Alcidi, 2023).

Prihodi od izvoza koje Rusija dobiva povećali su se zato što je cijena nafte po barelu skočila, a jedini način da se cijena ponovno spusti je pomoću pojave novih izvoznika na tržištu ili pada potražnje za naftnim sirovinama i proizvodima zbog povećane uporabe alternativnih izvora energije, preferencijalno obnovljivih jer onda neće ovisiti o međunarodnim dobavljačima. Europska unija je hitno morala prigrliti obje opcije i sada se sve više i više čine potpuno ostvarivima. Ali kao što smo već vidjeli u praksi, predviđanja autora Mitchella iz 2006. godine ispostavila su se točnima kada je rekao da će cijene goriva uvijek biti nestabilne zbog važnosti koje pridajemo gorivu kao izvoru energije, isto kao i činjenica da zamjena obnovljivim izvorima energije neće učiniti tu energiju jeftinijom. Ipak, dugoročno bi ruski uvoz plina svakako bio manje važan za Europsku uniju, budući da bi najavljena strategija o nultim neto emisijama već spomenutim Pariškim sporazumom navela Europsku uniju da teži prema zelenoj tranziciji.

Kako bi se ostvarili ciljevi postizanja dugoročne neovisnosti do 2050. godine opisanih u *European Green Deal*, i to ne samo najbitniji cilj klimatske neutralnosti, nego i potrebe prehrambene i energetske sigurnosti, Europska unija se mora pridržavati preporuka znanstvene zajednice. Najbitnija stvar je po mnogim autorima, pa tako i preporuka autorica Iacobuță i Onbargi u djelu iz *European Think Tanks Group*, postići koheziju među državama članicama

kako bi se Europska unija mogla fokusirati na dodatne probleme, poput uvođenja promjena u ponašanju država koje su izvan granica Europske unije, jer to zahtijeva multidimenzionalni pristup (ETTG, 2022).

Analizom prethodno navedenih dokumenata dolazimo do zaključka da je Europska unija u 10-godišnje periodu prije početka rata, odnosno od 2014. godine do 24. veljače 2022. godine donijela 67 dokumenata koji su se većinom bavili specifičnim zelenim problemima, a nakon početka rata do danas, odnosno od 2022. do 2024. godine, donijela je 37 dokumenata koji se bave specifičnim sigurnosnim i energetske pitanjima te donose konkretna rješenja. Možemo zaključiti da je hipoteza ovog rada da je početak rata u Ukrajini postavio energetske ovisnost više na ljestvici prioriteta Europske unije uspješno dokazana, ali samo djelomično jer ne postoji uniforman način za pretraživanje svih dokumenata i odredaba koje Europska unija donosi na ovu temu te se radi o jako kratkom razdoblju od početka rata (2 godine), pa bi trebalo nastaviti ovo istraživanje u budućnosti, i jer samom kvantitativnom analizom ne postizemo dovoljno jaku kauzalnu vezu.

Ipak se smatra dokazanom jer je broj izdanih dokumenata neproporcionalno veći u zadnje 2 godine u odnosu na prethodno razdoblje uzeto u obzir (8 godina), jer je izdano više od 50% dokumenata za samo 1/5 vremena. Tematika dokumenata je također postala puno preciznija i detaljnija te su započeti neki od najvažnijih projekata predstavljenih javnosti, zbog čega možemo reći da je energetska neovisnost postala puno prioritetnija tema zbog početka rata u Ukrajini. Unatoč manjkavosti ovakvog jednostavnog dokazivanja pretraživanjem *Eur-lex web* stranice, vidimo na primjerku brojnih drugih stranica, dokumenata, preporuka i istraživanja koje je objavila Europska unija preko drugih tijela, da se energetska neovisnost je popela na ljestvici pri

Ipak, broj informacija i *web* stranica koje je Europska unija učinila dostupnima *online* i u javnosti odaje dojam da je energetska neovisnost ukalupljena u zelenu tranziciju prema obnovljivim izvorima energije cilj prema kojem Europska unija stremi. Ali s druge strane, cijela ova situacija predstavlja i priliku Europskoj uniji da dokaže svoju snagu u zajedništvu. Morat će donijeti odluke koje će promijeniti makroekonomske politike, prioritete na agendama i podjelu zadataka među zemljama članicama i EU (Bruegel, 2022). Problemi cijena uvoznih sirovina i nafte bili su izraženi i prije početka napada na Ukrajinu zbog inflacije koja se događala u cijelome svijetu. Prema mnogim autorima, pa tako i prema Smithu, Europska unija

si više ne može dopustiti ignoriranje Rusije - monopolističkog ponašanja na tržištu energentima i imperijalističkog ponašanja u međunarodnim odnosima (Smith, 2006).

Indeks energetske suvereniteta, kojeg financira *European Council on Foreign Relations*, predvođen Szymonom Kardašem, bavi se pregledom energetske neovisnosti određenih država članica i načinom mjerenja iste. U obzir su uzeti, osim pristupa izvorima energije i osiguravanju sigurnosti opskrbe kao primarnih faktora definiranja energetske neovisnosti, također i pristup zelenim izvorima energije i efikasnost uporabe energije. Mjeri 4 glavna elementa: čistoća (udio obnovljivih i neobnovljivih izvora energija u ukupnoj energetskej potrošnji), ovisnost (uvoz energije), efikasnost (domaća potražnja za energijom u usporedbi s stvarnom uporabom) i narativ (dubina i širina diskursa o energetskej neovisnosti unutar država članica Europske unije).

Prosječan rezultat države članice je 3.6 od 10 što se tiče ovisnosti, prosjek čistoće i efikasnosti je 7.3 od 10, što se čini kao puno bolji rezultat. Većina država narativ predstavlja kroz leću sigurnosti opskrbe fosilnim gorivima, dok su se određene države odlučile za holistički pristup koji uključuje i klimatske ciljeve i energetske učinkovitost. Prosječan indeks država članica je 6.1, a predvodnica postizanja energetske neovisnosti je Danska s rezultatom od 8.5, a najlošije rangirana država je Malta s rezultatom od 4.1 od 10 (ECFR.eu, 2024).

Europska unija je svoje napore usmjerila u osiguranje kontinuirane opskrbe energijom svojih kupaca i održiv rast, te potvrdila ambiciju postati predvodnicom zelene energetske tranzicije koja se temelji na opskrbi čistom energijom. Rusija je s druge strane, počela koristiti moć koju ima zadržavanjem energenata za sebe, odnosno prodajom istih samo određenim akterima poput Kine, Turske ili Indije, i tako utjecati na globalnu energetske sliku.

Dolazimo do pitanja što Europska unija može učiniti kako bi osigurala energetske neovisnost od Rusije ili bilo kojeg drugog aktera kako se ne bi morala suočavati s periodima nesigurnosti? U kontekstu rata individualne vlade bile su primorane implementirati cjenovne intervencije kako bi zaštitile najranjivije potrošače i olakšale inflacijski period. Svaka država nosila se s problemima na svoj način – različitim kombinacijama policy instrumenata ili direktnim i jednostranim pristupom. Za vlade to znači žrtvovanje državnog budžeta kako bi kontrolirala porast cijena energenata odnosno njihovog uvoza. Zadovoljiti sve potrebe u ovom slučaju je jako kompleksan zadatak, pa čak i političari na razini Europske unije shvaćaju da su rezultati „dijaloga s proizvođačima bili oskudni, a napredak ograničen na uske tehničke pomake“ (Youngs, 2007: 15).

Prema *World Energy Outlooku*, strukturne promjene u energetsom sektoru i načinu pristupa državnih vlada tom pitanju ključni su u postizanju cilja od zaustavljanja globalnog zatopljenja za više od 1.5 stupanj Celzijus prema Pariškom dogovoru. Ako se vlade budu pridržavale svojih obećanja i ozbiljno shvate odluku o nultim emisijama do 2050. godine, uporaba energenata poput nafte i plina bi mogla pasti za 45%, što bi značilo ograničavanje porasta temperature na 1.7 stupnjeva Celzijevih (IEA.org, 2024b).

Budući da se također predviđa da će potražnja za neobnovljivim izvorima energije doživjeti svoj vrhunac i nakon toga pad do kraja ovog desetljeća, postoje velike nade da će svjetske vlade, a pogotovo države članice Europske unije, uspjeti postići ciljeve zadane na COP28 klimatskoj konferenciji koja se održala u Dubaiju u prosincu 2023. godine. Projekcije predviđaju da će obnovljivi izvori energije biti predvođeni solarnom i energijom vjetra, koje će postati primarni izvori električne energije do 2025. umjesto ugljena. Cijene obnovljivih izvora energije stalno padaju jer se proizvodnja na globalnoj razini drastično povećava i premašuje potražnju za količinama energije. Također se spominju i novi izvori energije poput hidrogena, koji je obnovljiv izvor energije, i biogoriva, koje dostiže najveći uspon u Indiji i Brazilu te se očekuje opskrba 70% globalne potražnje u idućih 5 godina (IEA.org, 2023).

Ipak, promjene prema zelenoj energiji u Europskoj uniji su spore, iako se na njima radi otkako su *Green Papers* implementirani u *Energy Directive* već 2009. godine. U svom radu Šlosarski je uspio dokazati da su politike europske unije zapravo efektivne i vode ka promjenama prema obnovljivim izvorima energije, ali je problem što su emisije stakleničkih plinova još uvijek prevelike da bi se govorilo o realnim zelenim promjenama (Šlosarski, 2022). Ipak, događaji u Ukrajini doveli su do promjena u percepciji Europske unije i država članica o hitnosti ovih promjena.

VI. ZAKLJUČAK

Početak rata u Ukrajini u veljači 2022. godine, u centar pozornosti Europske unije dolazi pitanje vlastite energetske neovisnosti zato što je glavni dobavljač za zadovoljenje energetskih potreba europskih građana bila upravo glavni agresor, Rusija. Promjena u odnosima između Rusije i Europske unije podsjetila je na krhkost dobavnog lanca i potrebe za regulatornom promjenom u infrastrukturi i funkcioniranju kupo-prodajnog lanca energenata, isto kao i načina proizvodnje energije i postavljanja pitanja kakvu energiju trebamo.

U stanju mira, odnosno ekvilibrija, obje strane su znale svoje pozicije i bilo je malo prostora za nadmetanje u količini moći. Neutralnost dijaloga činilo se da neće rezultirati sukobima, nego

uvijek imati otvoren prostor za pregovore. Početak suradnje 2000-ih koji je Europi garantirao lakoću uvoza zamjenom trgovinskih partnera s Bliskog Istoka Rusijom, koja je imala gdje prodavati svoje izobilje energenata, činilo se da ih njihova neslaganja približe sve bliže svaki put samo kako bi im strategije bile uspješno interpretirane i provedene (Hadfield, 2016: 17-18). No vidimo da je rat jedan „okidač“ koji duboko mijenja odnose.

Pitanje sigurne energetske budućnosti, ne samo u pogledu opskrbe već i cijena energenata, nametnulo se u protekloj godini kao jedno od ključnih pitanja Europske unije. Nadmoć koji je monopol nad energetsom industrijom dao Rusiji došao je u centar pozornosti naglašavajući ranjivost Europske unije i sigurno će u budućnosti staviti u centar pozornosti menadžment rizika, ugovorne cijene i fleksibilnost na svakoj razini trgovanja. No ponovno, Kotek i drugi u svojem radu zaključuju da će dugoročno održavanje visokih cijena potaknuti „dekarbonizacijsku agendu da vodi prema inovativnijim novim rješenjima koja zamjenjuju ugljen“ (Kotek i dr., 2022: 10).

Tema energetske neovisnosti u Europskoj uniji postala je aktualna kao dio vala zahtjeva od strane zelenih za promjenama koje će pridonijeti održivom razvoju i ekološki osvještenijoj budućnosti, ali još više naglašena kada se predstavlja i kao sigurnosno i egzistencijalno pitanje nakon početka rata. Sigurno je reći da rat u Ukrajini je ubrzao postizanje energetske neovisnosti u Europskoj uniji i to na način da se fokus dobavljanja energije prebaci na obnovljive izvore energije, uz sve ostale mjere koje je već poduzela, poput stvaranja zaliha plina.

Problem je što većina mjera nisu dugoročno isplative niti održive, a otvoreno pitanje ostaje hoće li se naći dovoljno investitora zainteresiranih u ulaganje u obnovljive izvore energije koji će Europi osigurati energetske sigurnost i neovisnost od ruskog, ili bilo čijeg plina i nafte. Europska unija kao entitet predstavlja skup država koje su zbog infrastrukture međuovisne jedna o drugoj – ili će svakoj od njih nedostajati energenata ili neće nijednoj.

Ako zanemarimo činjenicu da su promjene koje Europska unija pokušava implementirati spore i nose probleme poput privlačenja i zadržavanja investitora, ipak je sigurno reći da je hipoteza ovog rada potvrđena činjenicom da je rat u Ukrajini omogućio Europskoj uniji veće prioritiziranje postizanja energetske neovisnosti, što za nju znači pokušaj maksimalnog ulaganja u obnovljive izvore energije i postizanja samodostatnosti kroz ostvarenje još jednog jako važnog cilja, a to je zelena tranzicija. Između 2014. i 2024. Europska unija donijela je značajan broj pravnih dokumenata koji se odnose na energetske sigurnost kao dio šireg okvira energetske politike. Zakonske mjere bile su usmjerene na različite aspekte energetske

sigurnosti, poput smanjenja ovisnosti o vanjskim izvorima energije, poboljšanja usvajanja obnovljivih izvora energije i poboljšanja energetske učinkovitosti. Isto tako, vidimo i po brojkama iz priloženih Grafova u radu da je Europska unija uistinu usmjerila svoje radnje prema cilju odcjepljenja od trgovanja s Rusijom zbog rata u Ukrajini.

Ipak ostaju otvorena pitanja koja će biti sudbina odnosa Europske unije, Rusije i Ukrajine. Hoće li Ukrajina ući u NATO i postati članicom Europske unije? Kada će Rusija odlučiti okončati rat započet okupacijom Krima 2014. godine, a nastavljen agresivnim napadom na ukrajinski teritorij 2022. godine? Hoće li Europska unija uspjeti postaviti i održati samu sebe na stabilnim nogama i koliko će dugo trajati ta tranzicija s kojim posljedicama? Mnogo pitanja ostaju otvorena za daljnja istraživanja, a vrijeme će dati odgovore.

POPIS LITERATURE

Alcidi, Cinzia i dr. (2023) How successful have Western sanctions against Russia actually been? Brussels: Centre for European Policy Studies. <https://www.ceps.eu/ceps-publications/how-successful-have-western-sanctions-against-russia-actually-been/>

Pristupljeno 7. srpnja 2024.

Comission.europa.eu (2024a) National long-term strategies. [National long-term strategies \(europa.eu\)](#) Pristupljeno 29. kolovoza 2024.

Comission.europa.eu (2024b) REPowerEU. Affordable, secure and sustainable energy for Europe. [REPowerEU \(europa.eu\)](#) Pristupljeno 29. kolovoza 2024.

Consilium.europa.eu (2022a) Council adopts regulation on gas storage. [Council adopts regulation on gas storage - Consilium \(europa.eu\)](#) Pristupljeno 29. kolovoza 2024.

Consilium.europa.eu (2022b) Council adopts regulation on reducing gas demand by 15% this winter [Council adopts regulation on reducing gas demand by 15% this winter - Consilium \(europa.eu\)](#) Pristupljeno 29. kolovoza 2024.

Consilium.europa.eu (2024d) Fit for 55. [Fit for 55 - The EU's plan for a green transition - Consilium \(europa.eu\)](#) Pristupljeno 29. kolovoza 2024.

Consilium.europa.eu (2024a) Kronologija – sankcije EU-a protiv Rusije. [Kronologija – sankcije EU-a protiv Rusije - Consilium \(europa.eu\)](#) Pristupljeno 21. kolovoza 2024.

Consilium.europa.eu (2017) Russia: EU prolongs economic sanctions by six months. [Russia: EU prolongs economic sanctions by six months - Consilium \(europa.eu\)](#) Pristupljeno 21. kolovoza 2024.

Consilium.europa.eu (2024b) Sankcije EU-a kao odgovor na rusku vojnu agresiju na Ukrajinu. [Sankcije EU-a kao odgovor na rusku vojnu agresiju na Ukrajinu - Consilium \(europa.eu\)](#) Pristupljeno 21. kolovoza 2024.

Consilium.europa.eu (2024c) Timeline- Energy prices and security of supply. [Timeline - Energy prices and security of supply - Consilium \(europa.eu\)](#) Pristupljeno 29. kolovoza 2024.

Consilium.europa.eu (2018) Ukrajina: EU na popis sankcija dodao devet osoba uključenih u „izbore” u „Narodnoj Republici Donjecku” i „Narodnoj Republici Lugansku”. [Ukrajina: EU](#)

[na popis sankcija dodao devet osoba uključenih u „izbore” u „Narodnoj Republici Donjecku” i „Narodnoj Republici Lugansku” - Consilium \(europa.eu\)](#) Pristupljeno 21. kolovoza 2024.

Darvas, Zsolt i dr. (2024) Emerging countries have replaced most of Russia's lost trade with advanced economies. *Bruegel*. 21. ožujka 2024. [Emerging countries have replaced most of Russia's lost trade with advanced economies \(bruegel.org\)](#) Pristupljeno 24. kolovoza 2024.

ECFR.eu (European Council on Foreign Relations) (2024) Energy sovereignty indeks. <https://ecfr.eu/special/energy-sovereignty-index/> Pristupljeno 20. kolovoza 2024.

Eurostat (2024) EU trade with Russia – latest developments. <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=558089> Pristupljeno 21. kolovoza 2024.

Energetika.net (2023) Rusija je na zapad lani izvezla 2,2 milijarde eura vrijednog nuklearnog goriva i opreme. [Energetika - Rusija je na zapad lani izvezla 2,2 milijarde eura vrijednog nuklearnog goriva i opreme \(energetika-net.com\)](#) Pristupljeno 26. kolovoza 2024.

ETTg (European Think Tanks Group) (2022) The European Green Deal and the war in Ukraine - Addressing crises in the short and long term <https://ettg.eu/wp-content/uploads/2022/07/The-European-Green-Deal-and-the-war-in-Ukraine.pdf> Pristupljeno 7. kolovoza 2024.

Eur-lex.europa.eu (2022) KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, EUROPSKOM VIJEĆU, VIJEĆU, EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU TE ODBORU REGIJA. Plan REPowerEU eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022DC0230&from=EN Pristupljeno 24. kolovoza 2024.

Eur-lex.europa.eu (2024) Search results by keyword „energyrelated“. [Search results - EUR-Lex \(europa.eu\)](#) Pristupljeno 20. kolovoza 2024.

Euronews.com (2024) Why is Europe still getting gas from Russia? [Why is Europe still getting gas from Russia? | Euronews](#) Pristupljeno 22. kolovoza 2024.

Europarl.europa.eu (2024) Energy policy: general principles [Energy policy: general principles | Fact Sheets on the European Union | European Parliament \(europa.eu\)](#) Pristupljeno 29. kolovoza 2024.

Fried, Daniel (2022) Putin's 'Denazification' Claim Shows He Has No Case Against Ukraine. *Politico*. 1. ožujka 2022. <https://www.politico.com/news/magazine/2022/03/01/ukraine-russia-history-distortion-denazification-00012792> Pristupljeno 31. kolovoza 2024.

Hadfield, Amelia (2016) Energy and foreign policy: EU-Russia energy dynamics. U: Smith, Steve i dr. (ur) *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases* (str. 451-476). New York: Oxford University Press.

Hadfield, Amelia (2008) EU-Russia Energy Relations: Aggregation and Aggravation. *Journal of Contemporary European Studies* 16(2): 231-248. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14782800802309953?scroll=top&needAccess=true&role=tab> Pristupljeno 8. srpnja 2024.

Heywood, Andrew (2014) *Global Politics. Second Edition*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

IEA.org (International Energy Agency) (2023) The Oil and Gas Industry in Net Zero Transitions. [The Oil and Gas Industry in Net Zero Transitions \(iea.blob.core.windows.net\)](https://www.iea.org/reports/the-oil-and-gas-industry-in-net-zero-transitions) Pristupljeno 26. kolovoza 2024.

IEA.org (International Energy Agency) (2024a) Russia's War on Ukraine. [Russia's War on Ukraine – Topics - IEA](https://www.iea.org/topics/russia-war-ukraine) Pristupljeno 26. kolovoza 2024.

IEA.org (International Energy Agency) (2024b) Executive Summary. <https://www.iea.org/reports/the-oil-and-gas-industry-in-net-zero-transitions/executive-summary> Pristupljeno 26. kolovoza 2024.

Energy.ec.eu (2024) Security of gas supply. [Security of gas supply \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/energy/eu-energy-security) Pristupljeno 29. kolovoza 2024.

Kotarski, Kristijan (2022) Putinova strateška računica. *Ekonomski lab*. 8. ožujka 2022. [Putinova strateška računica – Arhivanalitika](https://www.ekonomskilab.hr/putinova-strateska-racunica) Pristupljeno 22. kolovoza 2024.

Kotek, Peter i dr. (2023) What can the EU do to address the high natural gas prices? *Energy Policy* (173)1: 1-21. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301421522005316?via%3Dihub> Pristupljeno 25. kolovoza 2024.

Mitchell, John V. (2006) A new era for oil prices. London: Chatham House <https://ceepr.mit.edu/workingpaper/a-new-era-for-oil-prices/> Pristupljeno 25. kolovoza 2024.

Mrnjavčić, Domagoj i Brkić, Vladislav (2022) Europska energetska sigurnost i neovisnost. *Nafta i Plin*. 42(174-175): 76-86. <https://hrcak.srce.hr/293651> Pristupljeno 25. kolovoza 2024.

Ślosarski, Radosław (2022) Clean Energy in the European Union: Transition or Evolution? *Energy and Environment* 0(0): 1-23 <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0958305X221100530> Pristupljeno 25. kolovoza 2024.

Palić, Petra (2019) *Postizanje energetske neovisnosti u zemljama članicama Europske Unije*. Sveučilište u Zagrebu. Zagreb: Ekonomski fakultet.

Pisani-Ferry, Jean (2022) The economic policy consequences of the war. *Bruegel*. 8. ožujka 2022. <https://www.bruegel.org/blog-post/economic-policy-consequences-war> Pristupljeno 24. kolovoza 2024.

Plokhly, Serhii (2008) *Ukraine and Russia: representations of the past*. Toronto: University of Toronto Press.

Radić Dozić, Jelena (2021) Hibridni odgovor EU-a na rusku politizaciju plinske trgovine u cilju jačanja energetske sigurnosti *Politička časopis: časopis za politologiju* 58(3): 157-181. <https://hrcak.srce.hr/262798> Pristupljeno 8. srpnja 2024.

Siddi, Marco (2018) Russia's Evolving Gas Relationship with the European Union. Trade surges despite political crises. Helsinki: Finish Institute of International Affairs. https://www.europeangashub.com/wp-content/uploads/2018/09/bp246_eu_russia_gas_relations2.pdf Pristupljeno 7. srpnja 2024.

Skinner, Robert (2006) *Strategies for Greater Energy Security and Resource Security*. Banff: Oxford Institute for Energy Studies. <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2011/02/Presentation34-StrategiesforGreaterEnergySecurityandResourceSecurity-RSkinner-2006.pdf> Pristupljeno 7. srpnja 2024.

Smith, Keith C. (2006) *Security Implications of Russian Energy Policies*. Washington D.C.: Centre for European Policy Studies <https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2013/02/1293.pdf> Pristupljeno 7. srpnja 2024.

Sudakov, Dmitry (2009) USSR's Nikita Khrushchev gave Russia's Crimea away to Ukraine in only 15 minutes. *Pravda.ru*. 19. veljače 2009. [USSR's Nikita Khrushchev gave Russia's Crimea away to Ukraine in only 15 minutes \(pravda.ru\)](https://pravda.ru) Pristupljeno 26. kolovoza 2024.

Verčević, Ivana i dr. (2020) Alternativni plinovodi za uvoz ruskog plina u Europsku uniju. *Nafta i Plin*. 40(166): 58-65. <https://hrcak.srce.hr/clanak/363703> Pristupljeno 7. srpnja 2024.

Youngs, Richard (2007) Europe's External Energy Policy: Between Geopolitics and the Market. Brussels: Centre for European Policy Studies. <https://aei.pitt.edu/7579/1/Wd278.pdf> Pristupljeno 7. srpnja 2024.

Wenning, Sebastian (2023) Aftermath of an Economy of violence-scenario in the Russian-Ukrainian conflict. *European Journal of Business, Economics and Accountancy*. 11(8): 11-15. <https://www.idpublications.org/wp-content/uploads/2023/01/Full-Paper-AFTERMATH-OF-AN-ECONOMY-OF-VIOLENCE-SCENARIO-IN-THE-RUSSIAN-UKRAINIAN-CONFLICT.pdf> Pristupljeno 25. kolovoza 2024.

SAŽETAK

Sažetak

U 21. stoljeću energija i njezino korištenje su postali neupitan dio svakodnevnog života, ali toliko neprimjetan da ga uzimamo zdravo za gotovo. U Europskoj uniji energetska sigurnost nije se smatrala bitnim strateškim ciljem, već *policy* instrumentom koji se koristi u međunarodnim pregovorima. Rusija, glavni dobavljač prirodnih energenata Europskoj uniji, nije predstavljala prijetnju nego strateškog partnera, usprkos ponavljajućim problemima koje je uzrokovala oko Ukrajine i njezinog teritorija. Došlo je do potpunog pomaka u omjerima snaga i strateškim percepcijama kada je Rusija odlučila započeti rat napadom Ukrajine jer se onda Europska unija našla primorana uvesti ekonomske sankcije, ali bez alternative za opskrbu svoje visoke potražnje količinama plina i nafte koju je uvozila iz Rusije. Ovaj rad pokušat će odgovoriti na istraživačko pitanje kako je rat u Ukrajini utjecao na ubrzanje postizanja energetske neovisnosti Europske unije pregledom službenih dokumenata. Kao potencijalno rješenje predstavlja se postizanje zelene tranzicije, no upitno je jesu li investitorima takvi projekti dovoljno isplativi i hoće li promjene doći dovoljno brzo.

Ključne riječi: *Europska unija, Rusija, energetska neovisnost, Ukrajina*

Abstract

In the 21st century, energy and its use have become an unquestionable part of everyday life, but so indistinguishable that we take it for granted. In the European Union, energy security was not considered an important strategic goal, but a policy instrument used for international negotiations. Russia, the main supplier of natural energy to the European Union, was not a threat but a strategic partner, despite the recurring problems it caused around Ukraine and its territory. There was a complete shift in the balance of power and strategic perceptions when Russia decided to start the war by attacking Ukraine because then the European Union found itself forced to introduce economic sanctions, but without an alternative to supply its high demand with the quantities of gas and oil it imported from Russia. This paper will attempt to answer the research question of how the war in Ukraine influenced the acceleration of the achievement of energy independence of the European Union by reviewing official documents. Achieving a green transition is presented as a potential solution, but it is questionable whether such projects are profitable enough for investors or if changes will come quickly enough.

Keywords: European Union, Russia, energy independence, Ukraine